

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hanna Jakobsson

TEATTERIPROJEKTI SOSIAALISEN
KUNTOUTUKSEN MENETELMÄNÄ
TYÖPAJALLA

Sosiaali- ja terveysala
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Hanna Jakobsson
Opinnäytetyön nimi	Teatteriprojekti sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä työpajalla
Vuosi	2018
Kieli	suomi
Sivumäärä	67 + 5 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Taiteen vaikutuksia hyvinvointiin ja kuntoutumiseen on tutkittu paljon. Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen ylläpitämä työpaja Upseeri toteuttaa luovaa toimintaa osana sosiaalista kuntoutusta. Tässä opinnäytetyössä valmistettiin teatteriesitys ja selvitettiin projektin edetessä, vaikuttaako se osallistujien sosiaaliseen kuntoutumiseen. Toisena tavoitteena oli saada selville, soveltuuko teatteriesityksen valmistaminen menetelmänä työpajatoimintaan. Lisäksi opinnäytetyössä kerättiin huomioita mahdollisiin tuleviin vastaavanlaisissa ympäristöissä toteutettaviin kuntouttaviin teatteriprojekteihin.

Työn teoriaosuudessa avataan työn keskeiset käsitteet, jotka ovat sosiaalinen kuntoutus, teatteri, draama ja yhteisöllisyys. Tämän lisäksi avataan tutkimuskatsausta, joka käsittelee taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin välisiä vaikutuksia. Opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen ja se toteutettiin toiminnallisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin ryhmähaastatteluista, joita oli yhteensä kuusi. Haastatteluista saadut aineistot analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Tämän lisäksi pidettiin tutkimuspäiväkirjaa.

Tulosten mukaan teatteriprojekti tuotti osallistujilleen onnistumisen kokemuksia, itsetunnon ja itseluottamuksen vahvistumista, sitoutumista, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteita sekä oivalluksia ja uusia taitoja. Tämä täyttää sosiaalisen kuntoutuksen määritelmän, joten voidaan todeta, että teatteriprojekti tuotti osallistujilleen sosiaalista kuntoutusta. Haastatteluista ilmeni, että teatteriprojekti sopi sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäksi Työpaja Upseerille. Työpajalla toivottiin, että teatteriprojekti integroitaisiin osaksi vuosittaista toimintaa.

ABSTRACT

Author	Hanna Jakobsson
Title	A Theatre Project as a Method for Social Rehabilitation in a Workshop
Year	2018
Language	Finnish
Pages	67 + 5 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The effects of art on wellbeing and rehabilitation have been researched a lot. Workshop Upseeri held by the association of Social Psychiatry in Ostrobothnia executes creative work as a part of social rehabilitation. A theatre performance was made during this bachelor's thesis process to find out if it affects the social rehabilitation of the participants. The second goal was to find out if preparing a theatre play is a suitable workshop method. Observations were also made for the use of possible upcoming theatre performances in a similar environment.

The most essential concepts of the thesis, which are social rehabilitation, theatre, drama and communality, are discussed in the theoretical part. In addition to this a research review that deals with the correlation between art, culture and wellbeing is presented. This bachelor's thesis is qualitative by its nature and it was carried out as a practice-based research. The data was collected from six group interviews. Inductive content analysis was used in the analyzing of the data collected from the interviews. Along with this a research journal was conducted.

Based on results the theatre project gave the participants experiences of success, increased self-esteem and self-confidence, commitment, sense of community and involvement and inspiration and new skills. This fulfills the definition of social rehabilitation and thus it can be determined that this theater project provided its participants with social rehabilitation. The interviews demonstrated that the theatre project was suitable to be used as a method of social rehabilitation in the workshop Upseeri. A wish was made at the workshop that the theatre project would be integrated to be a part of annual activities.

Keywords   Social rehabilitation, sense of community, theatre and drama

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	TEATTERIPROJEKTISTA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN MENETELMÄ TYÖPAJATOIMINTAAN	9
	2.1 Tutkimuksen tavoitteet.....	9
	2.2 Tutkimuksen lähtökohdat.....	10
3	TEATTERIPROJEKTI KUNTOUTTAJANA.....	12
	3.1 Sosiaalinen kuntoutus	12
	3.1.1 Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen	13
	3.1.2 Syrjäytymisen torjuminen	15
	3.1.3 Osallisuuden edistäminen.....	16
	3.1.4 Sosiaalinen kuntoutus työpajatoiminnassa.....	16
	3.2 Ryhmä ja yhteisöllisyys	17
	3.3 Teatteri ja draama	18
	3.4 Taiteen vaikutus hyvinvointiin	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	21
	4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja toimintatutkimus.....	22
	4.2 Tutkimuksen kohderyhmä	22
	4.3 Aineiston kerääminen	23
	4.3.1 Teatteriprojekti menetelmänä	24
	4.3.2 Ryhmähaastattelut syyskuu 2017 – maaliskuu 2018	28
	4.4 Aineistonanalyysi induktiivisella sisällönanalyysillä	31
	4.5 Eettisyys ja luotettavuus	33
5	TULOKSET	36
	5.1 Odotetut vaikutukset	36
	5.2 Sosiaalista kuntoutusta teatteriprojektin keinoin	39
	5.2.1 Onnistumisen kokemukset	42
	5.2.2 Itsetunnon ja itseluottamuksen kasvu	43

5.2.3	Sitoutuminen	45
5.2.4	Osallisuus ja yhteisöllisyys	46
5.2.5	Oivalluksia ja uusia taitoja	47
5.2.6	Sosiaalista kuntoutumista estäviä tekijöitä	49
5.3	Menetelmän soveltuvuus työpajalle.....	51
5.4	Huomioita tuleviin teatteriprojekteihin.....	53
5.5	Opinnäytetyöntekijän huomioita projektiin	56
5.6	Osallistujien kuulumiset lokakuussa 2018.....	57
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	58
7	POHDINTA.....	61
	LÄHTEET.....	65

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Teatteriprojektin eteneminen ja aikataulu	25
Kuvio 2. Induktiivisen sisällönanalyysin eteneminen	32
Kuvio 3. Teatteriprojektin kuntouttavat vaikutukset	40
Taulukko 1. Osallistujien ja työntekijöiden odotukset	37

LIITELUETTELO

LIITE 1. Haastattelukysymykset osallistujille

LIITE 2. Haastattelukysymykset työntekijöille

LIITE 3. Mainos esityksistä

LIITE 4. Kutsu lehdistötilaisuuteen

LIITE 5. Sosiaalinen kuntoutus vs. teatteriprojektin koetut ja havaitut vaikutukset

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tehtiin toiminnallinen tutkimus valmistamalla teatteriesitys osana sosiaalista kuntoutusta tarjoavan työpajan toimintaa. Idea opinnäytetyöhön lähti tekijänsä innosta yhdistää tavoitteellinen teatteriprojekti sosiaaliseen kuntoutukseen. Sosiaalinen kuntoutus on kirjattu lakiin vasta vuonna 2014 ja etsiikin siksi vielä määritelmällisesti ja menetelmällisesti muotoaan.

Yhteisölliseen teatteriprojektiin saivat osallistua kaikki siitä kiinnostuneet Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen työpaja Upseerin asiakkait. Teatteriesitys valmistettiin käsikirjoituksesta esityksiin asti työpajoina, joten tarjolla oli paljon erilaista toimintaa. Upseerilla on järjestetty myös muuta luovaa toimintaa ja suunnitelmissa oli ollut järjestää improvisaatiopaja asiakkaille. Teatteriprojektin järjestäminen osana pajan toimintaa oli täten tarkoituksenmukaista.

Projektin edetessä tutkittiin, vaikuttaako esityksen valmistaminen näytelmäpajaan osallistuneiden asiakkaiden sosiaaliseen kuntoutumiseen. Lisäksi pyrittiin selvittämään, soveltuuko teatteriesityksen valmistaminen osaksi sosiaalista kuntoutusta ja työikäisille mielenterveyskuntoutujille suunnattua työpajatoimintaa. Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen ja aineistoa kerättiin yhteensä kuudessa ryhmähaastattelussa sekä tutkimuspäiväkirjan merkinnöistä. Analyysi tehtiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Tutkimustulosten mukaan teatteriprojekti edisti näytelmäpajaan osallistuneiden työpajalaisten sosiaalista kuntoutumista ja sopi menetelmäksi työpaja Upseerille.

Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen lisäksi yhteistyökumppanina opinnäytetyössä olivat Vaasan kulttuuripalvelut sekä Vaasan ylioppilasteatteri Ramppi. Kulttuuripalvelut mahdollistivat harjoitukset ja esitykset tarjoamalla käyttöön tilan kulttuuritalo Fannyilta. Sopimuksen mukaan kulttuuritoimi sai 25 % suuruisen osan lippituloista viimeisestä näytöksestä, johon oli sisäänpääsymaksu. Vaasan ylioppilasteatteri Ramppi taas mahdollisti pukuvaraston käytön puvustuksessa sekä äänentoiston lainaamalla mikrofonit.

2 TEATTERIPROJEKTISTA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN MENETELMÄ TYÖPAJATOIMINTAAN

Taiteen vaikutuksia yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin on tutkittu paljon. Tutkimuksia on tehty muun muassa suhteessa koettuun terveyteen, elämänlaatuun ja mielenterveyteen sekä mielen hyvinvointiin. Taiteen keinoin voidaan tähdätä myös esimerkiksi ihmisen toimintakyvyn tai toimijuuden vahvistamiseen tai yhteisöllisyyden tai yhteisyyden tunteen ja sosiaalisen pääoman lisäämiseen. (Laitinen 2017, 16.)

Taiteelliseen toimintaan osallistumalla on huomattu olevan positiivisia vaikutuksia mm. itseluottamukseen, itsetuntoon ja itsensä hyväksymiseen. Yhteisöllisten taiteellisten toimintojen on havaittu vaikuttavan itsetuntemusta lisäävästi, tunteiden ymmärtämistä parantavasti sekä vastavuoroisuuden ja sosiaalisen tuen tunnetta lisäävästi. Lisäksi positiivista näyttöä löytyy myös stressin määrään ja sietokykyyn sekä resilienssiin. (Laitinen 2017, 30.)

Tässä opinnäytetyössä pyritään selvittämään, voiko tavoitteellinen teatteriprojekti kuntouttaa sosiaalisesti työpajatoimintaan osallistuvia työikäisiä mielenterveyskuntoutujia. Lisäksi selvittävänä on, sopiiko projekti luonteeltaan työpajan toimintaan.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on valmistaa teatteriesitys ja tutkia, miten se vaikuttaa osallistujien kuntoutumiseen. Lisäksi on tarkoitus selvittää, onko teatteriprojekti sellaisenaan soveltuva työpajatoimintaan, kannattaako se tehdä jollakin muulla tavalla vai soveltuuko se laajuudessaan lainkaan sosiaaliseen kuntoutukseen ja työtoimintaan. Jos osoittautuu, että projektissa on sosiaalista kuntoutumista edesauttava vaikutus, teatteriesityksen valmistaminen voi olla uusi toimintamalli sosiaalista kuntoutusta tarjoaviin työpajoihin.

Opinnäytetyön keskeiset kysymykset ovat:

1. Edistääkö tavoitteellinen luova teatteriprojekti työpajalaisten (työikäisten mielenterveyskuntoutujien) sosiaalista kuntoutumista?
2. Soveltuuko teatteriprojekti näin toteutettuna sosiaaliseen kuntoutukseen ja työpajatoimintaan?
3. Mahdollisia huomioita tuleviin teatteriprojekteihin.

2.2 Tutkimuksen lähtökohdat

Suomessa toimi vuosina 2010-2014 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia toiminta-ohjelma. Tämän osana tehtiin selvitystyötä taiteen- ja kulttuurin terveys- ja hyvinvointi vaikutuksista. Ohjelmakauden aikana kulttuurilähtöisten menetelmien käyttö yleisty ja tietoisuus taiteen ja kulttuurin myönteisistä vaikutuksista ihmisen hyvinvointiin lisääntyi. Yleisen asenneilmapiirin voidaan katsoa muuttuneen myönteisemmäksi. (Valtioneuvosto 2015, 3.)

Idea teatteriprojektin ja tutkimuksen toteuttamiseen syntyi sosionomiopintoihin liitetyvällä toimintaterapian opintojaksolla, jossa tehtäväksi tuli tutustua ja tehdä tehtävä jostain toimintaterapeuttiopiskelijan tekemästä opinnäytetyöstä. Opinnäytetyön tekijä törmäsi toimintaterapeuttiopiskelijoiden opinnäytetöitä selatessaan Jyväskylässä vuonna 2016 valmistuneeseen opinnäytetyöhön, jossa käsiteltiin sitä, toimiiko teatteriesityksen valmistaminen terapeuttisena interventiomenetelmänä mielenterveyskuntoutujien kanssa.

Tavoitteena Jyväskylässä tehdyssä opinnäytetyössä oli selvittää, edistääkö teatteriesityksen valmistaminen osallistujien viestintä- ja vuorovaikutustaitoja sekä heidän yksilöllisten tavoitteidensa saavuttamista. Lisäksi työssä pyrittiin vastaamaan siihen, soveltuuko teatteriesityksen valmistaminen toimintaterapian interventiomenetelmäksi kyseiselle kohderyhmälle. Esitys valmistettiin tässä tapauksessa hyödyntäen ryhmä- ja prosessikeskeisyyttä. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Jyväskylän Seudun Tukikodit ry:n kanssa. (Paavola, Sivula & Jutila 2016.)

Teatteriesityksen valmistaminen soveltui toimintaterapiaan aiheena. Interventiomuoto noudatti toiminnallisen ryhmän mallin prosessia. Toiminta herätti osallistujissa tunteita ja innostusta. Innostus kerhoon näkyi myös kerhon ulkopuolella. Joillakin esiintyi kerhon aikana stressiä, mutta sen saattoi olla positiivista, sillä he huomasivat samalla ylittävänsä itsensä. Lisäksi he arvioivat, että kerho lisäsi kuntoutujien itsevarmuutta, vähensi pakkoajatuksia ja mahdollisti onnistumisen kokemuksia. Myös osallistujien keskittymiskyvyn, rentouden ja huumorintajun koettiin kohentuneen. (Paavola ym. 2016.)

Tämän opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen ylläpitämä Työpaja Upseeri, joka tarjoaa sosiaalista kuntoutusta työikäisille vaasalaisille mielenterveyskuntoutujille. Työpajan järjestämän sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on kasvattaa sosiaalista pääomaa sekä itseluottamusta ja löytää mielekäs suunta omalle elämälle turvallisen yhteisön avulla. Työpajalla on mahdollisuus opetella sosiaalisia taitoja, arjessa selviytymistä, vuorovaikutustaitoja sekä vastuunottamista. (Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys 2018.) Asiakkaat ohjautuvat Upseerille Vaasan kaupungin sosiaalitoimen kautta. Asiakasvalinnat toteutetaan yhteistyössä kaupungin sosiaalityöntekijän ja työpajan ohjaajan kanssa. (Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys 2018 b.)

Opinnäytetyön tekijän aikaisempi yhteistyö työpaja Upseerin kanssa oli herättänyt pohdinnan siitä, voisiko teatteriprojektia jotenkin yhdistää sosiaalisen kuntoutuksen ja työpajatoimintaan. Työpaja Upseerilla oli myös suunniteltu improvisaatiokurssin toteuttamista. Lisäksi työpajalla toteutetaan jo luovia toimintoja. Siellä toimii esimerkiksi bändipaja. Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen arvoihin lukeutuvat inhimillisyys, oikeudenmukaisuus, osallisuus, luotettavuus ja kekseliäisyys (Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys 2018). Toiminnallinen opinnäytetyö ja tutkimus noudattavat yhdistyksen arvopohjaa.

3 TEATTERIPROJEKTI KUNTOUTTAJANA

Tässä luvussa on avattu tähän opinnäytetyöhön liittyvät keskeisimmät käsitteet, jotka ovat sosiaalinen kuntoutus, yhteisöllisyys, teatteri ja draama. Tämän lisäksi on avattu tutkimuskatsausta, joka on kerännyt yhteen tutkimuksia taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä vaikutuksista. Sosiaalinen kuntoutus jakautuu alempana osaltaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen, syrjäytymisen torjumiseen, osallisuuden edistämiseen sekä sosiaaliseen kuntoutukseen työpajatoiminnassa.

3.1 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalinen kuntoutus määritellään ensimmäisen kerran 1.4.2015 voimaan tulleessa sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014) sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaksi tehostetuksi tueksi, jonka tavoitteena on osallisuuden edistäminen, syrjäytymisen torjuminen ja toimintakyvyn vahvistaminen. Toiminta tähtää elämänhallintataitojen paranemiseen. Karjalainen (2016, 133) toteaa, että lain mukainen toimeenpano on ollut osittain haastavaa. Vaikeuksia on tuonut se, että sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä ja käsite ovat olleet epäselviä. Tämä on todettu myös sosiaalijohdossa. Toisaalta on havaittu myös, että sosiaalista kuntoutusta on tehty osittain joissakin paikoissa jo ennen lain voimaantuloa.

Lain väljä määritelmä on johtanut kuntoutuksen jäsentymättömyyteen, mutta on toisaalta antanut samalla mahdollisuuden suunnitella ja toteuttaa kuntoutuspalveluita tarvelähtöisesti (Raivio 2018, 97). Sosiaalisen kuntoutuksen kenttä ja sen määritelmät ovat suurpiirteisiä ja laajoja. Tästä on sekä etua että haittaa. Tilanne mahdollistaa muun muassa joustavan toiminnan erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä sekä toimintatapojen muuttamisen yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksen myötä. Moninaisuus lisää sosiaalisen kuntoutuksen toteutustapoja, menetelmiä ja yhteistyösuhteita. Esimerkiksi teatterit, urheiluseurat tai järjestöt voivat toimia kuntoutuksen kumppaneina tai toteutuspaikkoina. Olisi hyväkin, jos sosiaalinen kuntoutus siirtyisi marginaalisista tiloista kohti sosiaalisen elämän keskeisiä tiloja. (Nieminen 2018, 22–23.)

Valtioneuvoston (2017, 57) julkaisemassa sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa todetaan, että sosiaalisessa kuntoutuksessa yhdistyvät toiminnallisuus ja yksilöllinen tuki. Osallistumisen voidaan todeta olevan kuntoutusta, kun se on tavoitteellista, sovittua ja suunnitelmallista. Yksilöllinen tavoite itsessään määrittelee missä ja miten sosiaalinen kuntoutus tapahtuu. Kuntoutuksen päätavoitteena on edistää ihmisen mahdollisuutta päästä vuorovaikutussuhteisiin, toimintoihin ja rakenteisiin. Näin siis tuetaan ihmisen integroitumista yhteiskuntaan. (Valtioneuvosto 2017, 57.)

Yleisesti kuntouttavassa työotteessa on huomioitava toiminnan fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen taso. Hoito ja kuntoutus on usein haastavaa erottaa toisistaan mielenterveytyksessä. Hoito pyrkii vähentämään sairauden oireita ja niistä syntyvää ahdistusta ja hätää muun muassa lääkehoidon ja psykoterapian avulla. Kuntoutuksen tehtävä on parantaa mahdollisuuksia arjessa selviytymiseen sopivien sosiaalisten roolisen ja toimintaympäristön kautta. Tällä varmistetaan mielekäs toiminta ja riittävä sosiaalinen tuki. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 23, 237.)

Sosiaalista kuntoutusta järjestetään yhteistyössä muiden kuntoutussuuntausten kanssa ja siihen yhdistetään tarvittaessa muita palveluita ja tukitoimia. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa kuntoutujan arjessa selviytymistä sekä vuorovaikutussuhteita. Sen taustalla on ymmärrys kokonaisvaltaisuudesta sosiaalisen toimintakyvyn tukemiseksi ja edistämiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.) Käytännössä sosiaalista kuntoutusta on järjestetty erilaisina ryhmätoimina liittyen arjenhallintaan, ryhmätyötaitoihin, päivätyötoimintaan tai elämänhallinnan parantamiseen (Karjalainen 2016, 133). Vaasan kaupunki ostaa sosiaalista kuntoutusta muun muassa Pohjanmaan sosiaalipsykiatriselta yhdistykseltä.

3.1.1 Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen

Sosiaalista kuntoutusta voidaan tehdä yksilöllisin- tai yhteisömenetelmin. Tavoitteena on toimintakyvyn edistäminen (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018). Toimintakyky määritellään tavallisesti ihmisen valmiudeksi selviytyä arkisista tehtävistä kotona, työssä ja vapaa-ajalla. Toimintakykyä voidaan tarkastella fyysisellä ja

psykkisellä tasolla. Näiden tasojen ohelle on noussut sosiaalinen toimintakyky. (Järvikoski ym. 2011, 92.)

Sosiaalisen kuntoutuksen yksi keskeisistä tavoitteista on sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen. Sosiaalinen toimintakyky puolestaan rakentuu erilaisista elämäntaidoista ja muodostaa yksilön toimintavalmiuden. Sosiaalisessa kuntoutuksessa, jossa on kyse yhteisöihin kuulumisesta, nousee tavoitteeksi vahvistaa ihmisen kykyä liittyä muihin. Tällöin on tavoitteena edistää itseilmaisua sekä vuorovaikutuksellista osaamista. Yhteisötaitojen osalta keskeisiksi nousevat itseymmärrys sekä tietoisuus omasta itsestä osana suurempaa yhteisöä. Tällöin taitojen osalta harjoitteluun nousee esimerkiksi tunteiden hallinta ja asiointikyky. (Raivio 2018, 114.)

Vuokila-Oikkosen & Keskitalon (2018, 165) tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä. Tutkimuksen aineisto kerättiin koulutukseen osallistuvien työntekijöiden oppimistehtävistä syntyvän materiaalin avulla. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan tavoitteeksi nimetään tämän tutkimuksen perusteella vuorovaikutustaidot. Viitekehikseksi muodostuvat vertaisuus, yhteisöllisyys ja osallisuus. Tutkimukseen osallistuneet olivat kokeneet, että toiminnallisuuden kautta sosiaalinen kanssakäyminen ja vuorovaikutus olivat lisääntyneet luonnollisesti. Toiminnallisuuden lomassa oli päästy syvällisiin keskusteluihin. (Vuokila-Oikkonen ym. 2018, 165, 171.)

Toimintaan liittyvässä sosiaalisessa kuntoutuksessa sosiaalisten taitojen osalta tavoitteeksi nousee ihmisen subjektiivisuuden ja toimijuuden vahvistaminen eri yhteisöissä. Sosiaalisten taitojen tasolla keskitytään tukemaan tavoitteellisuutta, vastuullisuutta sekä suunnitelmallista toimintaa. Yhteisötaitojen puolelta pyritään vahvistamaan omaehtoisuuden lisääntymistä, uskallusta osallistua, orientoitumista tulevaisuuteen sekä sopeutumiskyvyn vahvistamista. Omistamiseen liittyvästä sosiaalisesta kuntoutumisesta sosiaalisten taitojen tasolla tavoitellaan tyydyttäviä ja arvokkaita ihmissuhteita. Näistä suhteista nousee mahdollisesti luottamus ja arvostus. Yhteisötaitojen osalta pyritään edistämään lisäksi ymmärrystä valtasuhteista ja valvankäytöstä. (Raivio 2018, 114.)

Yhteisöissä herääviin psykososiaalisiin tarpeisiin voi vastata vuorovaikutuksessa muihin. Vuorovaikutuksesta haettavan tuen tarve taas korostuu aikuisella, kun tunne-elämä, kokemus elämänhallinnasta ja hyvinvoinnista horjuu vaikeuksien tai kriisien vaikutuksesta. Psykososiaalisia tarpeita ovat muun muassa mahdollisuus peilata, kuulluksi tuleminen ja yhteys, turvallisuus, tila olla, kasvaa ja kokeilla, yhdessä jakaminen ja ryhmään kuuluminen sekä mahdollisuus olla hyödyllinen. (Vilèn, Leppämäki & Ekström 2008, 58–70.)

3.1.2 Syrjäytymisen torjuminen

Sosiaalisen syrjäytymisen tapahtumaketjussa yhteiskunnan jäsen joutuu sivuun yhteiskunnasta ja yhteisöistä tahtomattaan. Puhuttaessa yksilön syrjäytymisprosesista syrjäytymisellä tarkoitetaan huono-osaisuuden kasautumista, johon liittyy usein pitkäaikainen työttömyys, toimeentuloon ja elämänhallintaan yhdistyvät ongelmat sekä syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. (Järvikoski ym. 2011, 148.)

Osallisuuden edistäminen nousee keskiöön syrjäytymisen torjunnassa. Sosiaalisessa syrjäytymisessä henkilö joutuu sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle. Syrjäytymisen ehkäisy kuuluu tämän hetkessä lainsäädännössä erityislakien sääntelyyn. Tällä tavoin on tarkoitus tukea osallisuutta. Sosiaalihuollon onkin tärkeää turvata syrjäytymisvaarassa olevalle palveluita, jotka vahvistavat osallisuutta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi ohjaamista mielekkääseen toimintaan, joka edistää yksilön hyvinvointia, toimintamahdollisuuksia sekä elämänhallintaa. (Hämeen-Anttila 2017, 201–202.) Hyväri ja Nylund (2010, 29) toteavat syrjäytymisen johtavan sosiaalisten suhteiden heikkenemiseen. Tätä vastoin yhteisöihin osallistuminen sekä yhteisöllinen vuorovaikutus ovat keinoja ehkäistä ja korjata syrjäytymisestä aiheutuvia sosiaalisia ongelmia vuorovaikutuksen, kohtaamisen ja yhteistoiminnan keinoin.

3.1.3 Osallisuuden edistäminen

Sosiaalipalveluilla on tavoitteena edistää turvallisuutta, sosiaalista hyvinvointia sekä osallisuutta. Sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014) osallisuudella tarkoitetaan yhteenkuulumisen ja osallisuuden kokemista sekä mahdollisuutta toimia sekä vaikuttaa yhteisöissä ja yhteiskunnassa. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 69–70.) Yksilölle kannalta osallisuus on kokemus, joka syntyy, kun hän tuntee kuuluvansa merkitykselliseen ryhmään tai yhteisöön. Yhteisössä osallisuus tarkoittaa sen osallistujien välisenä arvostuksena, luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa toimintaan. Yhteiskunnallisesti tarkasteltuna osallisuus on mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista. (Raivio 2018, 101.)

Raivio & Karjalainen (2013, 16) ovat tarkastelleet osallisuutta kolmen ulottuvuuden kautta. Ensimmäisellä tasolla on riittävä toimeentulo, hyvinvointi ja taloudellinen osallisuus. Toisella tasolla on valtaisuus, toimijuus ja toiminnallinen osallisuus. Kolmannella tasolla on yhteisöihin kuuluminen, jäsenyys ja yhteisöllinen osallisuus. He ovat nimenneet nämä tasot termein having, acting ja belonging. Toisaalta Raivio & Karjalainen (2013, 17) ovat hahmotelleet osallisuudelle negatiiviseksi vastapariksi syrjäytymisen. Tässä vastinparissa sanapareiksi nousevat taloudellinen ja terveydellinen huono-osaisuus sekä turvattomuus; vieraantuminen ja objektiivisuus sekä vetäytyminen ja osattomuus. He toetavat tasapainon näiden välillä heijastelevan yhteiskuntaan sosiaalisena kestävyytensä.

3.1.4 Sosiaalinen kuntoutus työpajatoiminnassa

Sosiaalisen toimintakyvyn lasku voi johtua useasta eri tekijästä ja voi käsittää myös elämänhallintaan liittyvää problematiikkaa. Psykkinen toimintakyky liittyy elämänhallintaan, tyytyväisyyteen, mielenterveyteen sekä henkiseen hyvinvointiin. Siihen liittyy itsearvotus, mieliala ja henkiset voimavarat. Sosiaalisesta toimintakyvyn yhteydessä kognitiivisuudella tarkoitetaan kykyä ajatella, ymmärtää oppia ja muistaa. Tähän liittyy muun muassa keskittyminen, tarkkaavaisuus, hahmottaminen ja kielenkäyttö. Tämän lisäksi siihen liittyy myös tiedon käsittely- ja ongelmanratkaisutaidot. Sosiaalinen taso keskittyy kykyyn toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Hämeen-Anttila 2017, 206.)

Savedin (2016, 129) mukaan tunne- ja tietoisuustaidot, vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidot sekä ongelmanratkaisu- ja elämönhallintataidot suojaavat yksilön psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. Mielenterveysongelmat ovat usein hankalia ja tilanteissa tarvitaan moninaisia palveluita, joiden tavoitteena on toimintakyvyn paraneminen, itsenäisen selviytymisen tukeminen, osallistumisen mahdollistaminen, työllistyminen ja hyvinvointi. Nämä muutokset vaativat usein palvelutarpeen arviointia, pitkäkestoista sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistamista, neuvontaa, ohjausta sekä palveluohjausta. Sosiaalinen kuntoutus pyrkii tukemaan syrjäytyneitä ihmisiä takaisin yhteiskunnalliseen osallisuuteen vahvistaen sosiaalista toimintakykyä sekä sosiaalista vuorovaikutusta. (Sayed 2016, 129–131.)

Helminen toteaa (2016, 15–16), että sosiaaliohjauksessa tavoitteena voidaan pitää elämän- ja arjenhallintaa. Elämönhallintaan liittyy kokemus elämänlaadun kasvamisesta, eli tyytyväisyyden noususta suhteessa omaan elämään sekä kokemusta hyvästä elämästä. Arjenhallintaan taas voidaan liittää asumisen, opiskelun, työn ja vapaa-ajan lisäksi ihmissuhteiden toimivuus. Tavoitteena kuitenkin on usein parempi tulevaisuus.

Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys (2018) on määritellyt yhdistyksen kotisivuilla, että sosiaalinen kuntoutus tarkoittaa Työpaja Upseerilla vuorovaikutustaitojen opettelua, siinä rohkaistumista, vastuun ottamista ja itseluottamuksen lisääntymistä toiminnan ja yhteisöllisyyden keinoin. Tavoitteena tässä on Toipumisorientaation henkisesti oman hyvännäköisen elämän löytyminen sosiaalista pääomaa kasvattamalla, uusia taitoja omaksumalla sekä arjenhallintataitoja oppimalla valitsemassaan työpajassa (keittiö-, kulttuuri-, media- ja musiikkipajoissa).

3.2 Ryhmä ja yhteisöllisyys

Ryhmädynamiikka tarkoittaa ryhmän sisällä jäsenten vuorovaikutuksesta syntyvää voimaa. Tähän tarvitaan yhteistä näkemystä siitä, miksi ryhmä on olemassa, mitkä sen tavoitteet ovat. Tämän lisäksi tarvitaan ryhmä sitoutumista tehtävän suorittamiseen. Ryhmän hoitavia tekijöitä ovat tiedon jakaminen, ryhmään kuuluminen, avau-

tuminen ja hyväksyntä, toivon herättäminen ja löytyminen, samankaltaisuuden kokeminen, toisen auttamisen kokemus, ihmissuhdetaitojen ja sosiaalisten taitojen oppiminen sekä sosiaalinen tuki. (Vilèn ym. 2008, 277–278.)

Pohjola (2015, 30–31) kirjoittaa, että yhteisöllisen toiminnan vahvuus ja monimuotoisuus luovat sosiaalialalle mahdollisuuksia, joissa voidaan hyödyntää jo toimivia yhteisöjä tai perustaa uusia sekä luoda yhteisöllisyyden pohjalle rakentuvia työmenetelmiä. Artikkelissa todetaan, että sosiaalityö kaipaa menetelmiä, jossa voi työskennellä ryhmissä ja saada tätä kautta vaikuttavuutta useammalle ihmiselle samaan aikaan. Yhteisöllisyyden hyödyntäminen edellyttää toiminnan mahdollisuuksien ja reunaehtojen kartoittamista, joka tarkoittaa, että tällä hetkellä kaivataan tutkimustietoa muun muassa yhteiskunnallisten ilmiöiden perustutkimuksena ja tutkimukseen perustuvien yhteisöllisten työmenetelmien kehittämisenä. (Pohjola 2015, 31–32.)

3.3 Teatteri ja draama

Teatterilla on sekä yksilöllisiä että sosiaalisia vaikutuksia. Teatterin tekeminen synnyttää osallistumisen prosesseja, tuottaa jaettua kiintymistä sekä iloa, kasvattaa persoonallista vastuuta, auttaa tuottamaan ja ymmärtämään ideoita ja tekemään vastakkainasettelua. Teatteri on kommunikaatiota ja helpottaa sekä luo kohtaamista. Kaikilta ihmisiltä löytyy enemmän tai vähemmän ilmaisukykyä, joten teatteri on myös keino integroida luovuutta, osallistumista sekä kasvatuksellisuutta. Sen avulla voi etäännyä arjesta katsomaan todellisuutta ulkoapäin. (Kurki 2000, 140–141.)

Draama -sana juontaa juurensa kreikan kielen sanasta toiminta. Tutkijat sanovat, että draama syntyy toimijoiden siirtyessä rooliin kuvitteellisessa tilanteessa, joka sisältää konfliktin ja jännitteen. Draamatyöskentely on sekä yksilökeskeistä että kommunikatiivista ja sosiaalista toimintaa. Yksilön kokemus, oivallus ja ymmärrys syvenevät, kun hän saa itse vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Näin hänen ajatuksensa ja tunteensa saavat toiminnasta kosketuspinnan. (Sonkkila 2008, 339–340)

Draaman tavoitteeksi lukeutuvat oppiminen, kasvaminen, leikki ja tekemisen sekä onnistumisen ilo. Draamatoiminta kasvattaa itsetuntoa sekä itsetuntemusta, joka lisää hyväksyntää. Myös eettinen ja moraalinen ajattelu kehittyy yksilön tarkastellessa tilanteita eri näkökulmista. Sen tavoitteena voidaan pitää myös luottamuksen ja sen kautta itseilmaisullisen rohkeuden lisääntymistä. Työskentelyn sivutuotteena voi syntyä myös esteettisiä kokemuksia ja nautintoa. (Sonkkila 2008, 342–343)

3.4 Taiteen vaikutus hyvinvointiin

Laitisen (2017) kokoamassa tutkimuskatsauksessa on koottu yhteen tutkimusnäkökulmia taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin välisestä yhteydestä. Katsauksessa todetaan tutkimusten osoittaneen taiteella ja taiteellisella toiminnalla olevan moninaisia positiivisia vaikutuksia mielenterveyteen sekä koettuun terveyteen. Mielenterveyden hoidossa vaikutusten on esitetty liittyvän mm. potilaiden itseilmaisun keinoihin, viestintätaitoihin sekä itsetunnon vahvistumiseen. (Laitinen 2017, 9, 27–28)

Taiteella ja taiteellisella toiminnalla on tutkimuksin osoitettu olevan positiivisia vaikutuksia elämänlaatuun, onnellisuuteen, mielen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin. Vaikutuksia on tunnistettu suhteessa mielialaan, stressin kokemiseen ja hallintaan, tunteisiin ja kognitiivisiin toimintoihin (muistiin, mukautumis- ja sopeutumiskykyyn). Taiteen on todettu myös tuovan rentoutta ja onnellisuuden sekä tyytyväisyyden tunteita. Toisaalta sen on todettu vähentävän masennuksen ja ahdistuksen oireita. Tutkimuksissa on todettu lisäksi taiteellisen toiminnan merkitys toimintakykyyn ja elämänhallintaan. Taiteellisella toiminnalla on havaittu olevan myös positiivinen vaikutus toimijuuteen. Siihen on liitetty voimaantumisen kokemuksia ja sen on havaittu myös vaikuttavan henkilökohtaiseen kasvuun ja identiteetin rakentumiseen. Taide voi toisaalta olla myös tukena kriiseissä ja elämänmuutoksissa. (Laitinen 2017, 30–31.)

Yhteisöllisen ja osallistavan taiteen on esitetty lisäävän sosiaalista vuorovaikutusta, sosiaalista tukea ja luottamusta sekä tarjoavan osallistujille kokemuksen nähdyn, kuullun ja arvostetun tulemisesta. Toiminnan myötä on myös mahdollisuus kehittää sosiaalisia taitoja, saada tukea ja laajentaa verkostoja. Mielenterveyskuntou-

tujien kanssa toteutetut taideprojektit ovat mahdollistaneet sen, että heidät on kohdattu kohtaamiseen osaavina ja pystyvinä ihmisinä sen sijaan, että heidät nähtäisiin pelkästään hoitoa tarvitsevinä potilaina. Tutkimukset ovat siis osoittaneet, että osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan sekä luovaan toimintaan voi mahdollisesti edistää hyvinvointia ja terveyttä holistisella tavalla. (Laitinen 2017, 32–33, 44.)

Myös kansainvälisiä tutkimuksia teatterin positiivisista vaikutuksista on löydetty. Animbom (2017) on kirjoittanut, että Cameronissa tehdyn tutkimuksen tulokset osoittavat, että terapeuttisen teatterin avulla voidaan saada aikaan persoonallisia ja sosiaalisia muutoksia joidenkin mielenterveyskuntoutujien kohdalla.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, tuottaako osana työpajaa toteutettu teatteriprojekti sosiaalista kuntoutusta näytelmäpajaan osallistuville työikäisille mielenterveyskuntoutujille. Toisena tavoitteena oli selvittää, soveltuuko teatteriprojekti sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäksi työpajatoimintaan. Tämän lisäksi projektin edetessä kerättiin huomioita mahdollisiin tuleviin teatteriprojekteihin. Projekti aloitettiin elokuussa 2017 työpajalla pidettävillä infotilaisuuksilla. Näytelmäpajan harjoitukset kestivät viisi kuukautta ja ne aloitettiin syyskuussa 2017. Teatteriprojekti loppui esityksiin, jotka olivat helmikuussa 2018.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena, eli laadullisena, toiminnallisena tutkimuksena. Tällaisessa tutkimuksessa ideana on kokonaisvaltainen kohteen tutkiminen, jolloin kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 164). Laadullisen tutkimuksen keskeisenä piirteen on osallistuminen (Eskola & Suoranta 1998, 16). Tässä opinnäytetyössä pyrittiin tutkimaan osallistujia kokonaisvaltaisesti, jotta saavutettaisiin mahdollisimman realistinen tulos. Opinnäytetyöntekijä osallistui tutkittavaan toimintaan organisoimalla ja ohjaamalla teatteriprojektin sekä toteuttamalla ryhmähaastattelut.

Hirsjärvi ym. (2013, 164) toteavat, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan tiedon keräämisessä ihmistä instrumenttina käyttäen. Laadullisiin metodeihin lukeutuvatkin muun muassa ryhmähaastattelut ja osallistuva havainnointi, joiden käyttö on yleistä, sillä tutkittavien näkökulma ja ääni pääsevät niiden kautta esille. Tässä opinnäytetyössä on hyödynnetty näistä kumpaakin. Tarkoituksenmukaisesti valittu kohdejoukko on tapaus, jota käsitellään ja tulkitaan ainutlaatuisena. (Hirsjärvi ym. 2013, 164.) Aineisto kerättiin kuudella ryhmähaastattelulla, jotka pidettiin ennen projektin alkua, projektin keskivaiheilla sekä projektin loputtua. Kutakin ryhmää haastateltiin yhteensä kolme kertaa. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastatteluiden materiaali analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja toimintatutkimus

Toiminnallisella opinnäytetyöllä voidaan tavoitella muun muassa käytännössä ta-
pahtuvaa toiminnan järjestämistä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Tämän opinnäy-
tetyön voi luokitella olevan sekä toiminnallinen opinnäytetyö että toimintatutki-
mus. Tämä määrittely on kuitenkin enemmän tutkimusstrateginen lähestymistapa
kuin varsinainen tutkimusmenetelmä. Päämääränä on tutkimisen lisäksi toiminnan
kehittäminen. Voidaankin todeta, että toimintatutkimuksella on kaksoistehtävä toi-
minnan tutkimisessa ja kehittämisessä. (Heikkinen 2007, 196.)

Toimintatutkimuksia yhdistävät usein käytäntöihin suuntautuminen, muutokseen
pyrkiminen sekä tutkittavien osallistuminen tutkimusprosessiin. Olennaiseksi toi-
mintatutkimuksissa nouseekin uuden tiedon tuottaminen. (Kuula 1999, 10–11.)
Toimintatutkimuksessa tutkija osallistuu usein tutkimuskohteen toimintaan ja suo-
ritttaa tutkimuksen kohteen ympäristössä. Tässä toimintamallissa tulee näkyviin
tieteellisyyden ja käytännöllisyyden yhdistäminen. (Jyväskylän yliopisto 2015.)
Metsämuuronen (2009, 234) toteaa toimintatutkimuksen olevan tilanteeseen sidot-
tua, yhteistyötä vaativaa, osallistuvaa sekä itseään tarkkailevaa. Pyrkimyksenä on
yleensä kehittää jotain käytännön toimintaa paremmaksi.

Tässä opinnäytetyössä käytetään lähestymistapana edellisten lisäksi myös tapaus-
tutkimusta, jolloin tarkasteluun on nostettu pieni joukko toisiinsa suhteessa olevia
tapauksia. Käsiteltävä aineisto muodostaa kokonaisuudessaan tapauksen. Tässä lä-
hestymistavassa tavoitellaan kokonaisvaltaista ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja
tyypillisiksi piirteiksi lähestymistavalle voidaan nostaa monipuolisuus ja jousta-
vuus. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 198.)

4.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Projekti aloitettiin työpaja Upseerilla pidettävillä kolmella infolla elokuussa 2017.
Näissä esittelyissä kerrottiin sekä näytelmäprojektista kokonaisuudessaan että näyt-
telijöihin keskittyvästä tutkimuksesta. Jokainen kiinnostunut sai osallistua projek-
tiin haluamallaan tavalla ja tiesi jo osallistumisvaihtoehtoa punnitessaan, että osal-
listumalla teatteriprojektiin osallistuu samalla opinnäytetyöhön.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat projektin näytelmäpajaan osallistuneet neljä asiakasta sekä Työpaja Upseerin neljä työntekijää, jotka toimivat havainnoitsijoina. Tämän lisäksi opinnäytetyöntekijä toimi projektin organisoinnin lisäksi yhtenä havainnoitsijana. Työpaja Upseerin on suunnattu 18-65-vuotiaille, eli työikäisille mielenterveyskuntoutujille (Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys 2018).

Opinnäytetyössä toteutettiin toiminnan kautta kuntoutujalähtöistä mallia, jonka lähtökohtana on, että ihminen on oman kuntoutusprosessinsa organisaattori. Tällä tarkoitetaan, että kuntoutuja on tavoitteellinen sekä omia pyrkimyksiä ja elämänprojekteja toteuttava toimija. Tässä mallissa ajatellaan, että kuntoutuja on aktiivinen kuntoutusprosessin eteenpäin viejä ja kuntoutustyöntekijä toimii yhteistyökumppanin roolissa tukemassa tätä prosessia. Tässä mallissa vuorovaikutussuhde on tasavertainen. Kuntoutustyöntekijän ammatillinen tieto saa merkityksen vasta, kun siitä tulee kuntoutujan ja työntekijän yhteistä tietoa, joka taas lisää kuntoutujan päätöksenteon tilannekompetenssia. (Järvikoski ym. 2011, 189.)

Tutkimuksesta rajattiin pois käsikirjoituspajaan, puvustus- ja lavastuspajaan, äänimaailma- ja tekniikkatiimiin sekä mainostiimiin osallistuneet asiakkaat. Rajaus toteutettiin resurssien puutteen vuoksi. Opinnäytetyöllä oli vain yksi tekijä. Kaikki pajat sekä eri työpajojen kehitys ja toiminta olisivat olleet mielenkiintoisia tutkimuskohteita. Tästä lisää johtopäätös -luvussa, jossa pohditaan aiheita jatkotutkimuksiin.

4.3 Aineiston kerääminen

Tutkija kerää aineistoa perinteisesti testatakseen tai keksiäkseen hypoteeseja. Tutkijalla on tutkimuskysymys, johon hän hakee vastausta keräämästään aineistosta. Aineistojen on tarkoitus vauhdittaa tutkijan ajattelua ja niiden avulla hän voi löytää uusia näkökulmia. (Eskola 2010, 182.) Tässä tutkimuksessa teatteriprojekti toimi tutkimuksen menetelmänä. Projektin edetessä aineistoa kerättiin yhteensä kuudessa ryhmähaastattelussa, jotka suoritettiin erikseen osallistujille ja työntekijöille. Tämän lisäksi opinnäytetyöntekijä piti tutkimuspäiväkirjaa.

4.3.1 Teatteriprojekti menetelmänä

Teatteriprojekti toimi yhtenä tutkimuksen menetelmistä. Projektin alussa, keskivaiheilla ja lopussa toteutettiin ryhmähaastattelut näytelmäpajaan osallistuneille asiakkaille sekä työpajan henkilökunnalle havainnoitsijoina. Tutkimuksen kohteena oli teatteriprojektin vaikutukset näytelmäpajaan osallistuviin asiakkaisiin ja heidän kokemuksiin kuntoutumisesta. Projektin edetessä tutkittiin myös sitä, kuinka hyvin tai huonosti tämän tyyppinen teatteriprojekti soveltuu työpajatoimintaan, jonka tarkoituksena on tarjota sosiaalista kuntoutusta.

Toimintatutkimukselle on tunnusomaista se, että toiminta ja tutkimus suoritetaan saman aikaisesti. Näin pyritään saamaan välitöntä, käytännöllistä hyötyä tutkimuksesta. Tutkimisen lisäksi on tavoitteena kehittää. (Heikkinen 2007, 198.) Teatteriprojekti oli pitkä ja monivaiheinen prosessi, johon sisältyi paljon liikkuvia osia. Tässä luvussa avataan teatteriprojektia menetelmänä ja esitellään prosessin aikataulu ja eteneminen kokonaisuudessaan. Kuviossa näkyy teatteriprojektin eteneminen päivämäärineen (Kuvio 1.).

TEATTERIPROJEKTI			
Elokuu 2017	Infot: 23.8 24.8 29.8 Ilmoittautuminen		
Syyskuu 2017	Näytelmäharjoitukset 2 kertaa: 18.9 25.9	Käsikirjoituspaja 2 kertaa: 15.9 22.9	
Lokakuu 2017	Näytelmäharjoitukset 5 kertaa: 2.10 9.10 16.10 23.10 30.10	Käsikirjoituspaja 6.10	Tekstin kokoaminen yhdeksi käsikirjoitukseksi
Marraskuu 2017	Näytelmäharjoitukset 4 kertaa: 6.11 13.11 20.11 27.11		
Joulukuu 2017	Näytelmäharjoitukset 5 kertaa: 4.12 11.12 14.12 18.12 20.12	Käynti pukuvarastolla 12.12	
Tammikuu 2018	Näytelmäharjoitukset 6 kertaa: 8.1 12.1 15.1 tekninen läpimeno 19.1 22.1 tekninen läpimeno 31.1	Lavastuksen ja tarpeiston suunnittelu ja toteutus Valokuvaus	Lehdistötilaisuus 31.1
Helmikuu 2018	Näytelmäharjoitukset 1 kerran: 2.2	Esitykset 5.2 8.2 13.2	Esityksen videointi näytöksen yhteydessä 5.2

Kuvio 1. Teatteriprojektin eteneminen ja aikataulu

Teatteriprojektin esittely työpajalla elokuussa 2017. Opinnäytetyön tekijä esitteli projektin ensin Työpaja Upseerin henkilökunnalle. Tämän yhteydessä pidettiin myös suunnittelukokous, jossa mietittiin projektin aikataulua, toteutusta, vastuualueita ja käytännön asioita. Tämän jälkeen järjestettiin yhteensä kolme esittelytilai-

suutta kolmena eri päivänä työpajan asiakkaille. Tilaisuudet järjestettiin keskiviikkona 23.8, torstaina 24.8 ja tiistaina 29.8. Infojen kautta pyrittiin saavuttamaan mahdollisimman monta asiakasta. Tilaisuudet sisälsivät sekä teatteriprojektin että tutkimuksen tarkan esittelyn. Näin ollen mukaan lähtijät olivat tietoisia projektin tutkimusosuudesta jo osallistumisvalintaa tehdessään. Halukkaat asiakkaat saivat ilmoittautua mukaan oman kiinnostuksensa pohjalta. Tarjolla oli paljon eri mahdollisuuksia: näyttelemine, käsikirjoittamine, puvustamine, lavastamine, tekniikka, markkinointitekstin suunnitteleminen sekä valokuvaamine ja videokuvamine. Myös keittiöpaja osallistui näytökseen pitämällä kahviota ja valmistamalla sinne tarjottavat.

Käsikirjoituspajat ja tekstin kokoamine. Teatteriesityksen käsikirjoitus syntyi kolmessa käsikirjoituspajassa, jotka kokoontuivat kaksi kertaa syyskuussa 2017 ja kerran lokakuussa 2017. Käsikirjoituspajaan osallistui viisi työpaja Upseerin asiakasta. Ennen käsikirjoituspajojen alkua projektin vetäjä valitsi esityksen aiheeksi häpeän ja valmisti esitykselle rungon. Tarkoituksena oli, että kirjoittajat peilaavat kirjoittaessaan omia kokemuksia häpeän tunteesta.

Ensimmäisellä kerralla käytiin läpi tutustumisen lisäksi projektin ja tutkimuksen eteneminen, käsikirjoituspajan tavoitteet sekä yhteiset pelisäännöt. Pajassa tutustuttiin käsikirjoittamiseen ja erilaisiin kirjoitustekniikoihin. Itse näytelmän aiheeseen paneuduttiin erilaisin keinoin monesta eri näkökulmasta. Häpeää tutkittiin korttien, videoiden ja kirjallisten lähteiden avulla. Lisäksi käytiin keskustelua siitä, miten se näyttäytyy, miten se vaikuttaa, mitä se aiheuttaa sekä mitä hyötyä ja haittaa siitä on. Käsikirjoituspajoissa käytiin paljon keskustelua ja suunniteltiin kokonaisuutta ja esityksen hahmoja yhdessä. Toisella ja kolmannella kerralla luettiin jo valmiita kohtauspätkiä. Lopulta kirjoituspajan osallistujat lähettivät valmiit tuotoksensa projektin vetäjälle viimeisen käsikirjoituspajan jälkeen. Vetäjä kokosi materiaaleista yhden kokonaisuuden.

Näytelmäharjoitukset syyskuu 2017 – helmikuu 2018. Näytelmäpajaan osallistui aluksi viisi näyttelijää. Yksi heistä jättäytyi kuitenkin pois kesken harjoituskauden. Tämän jälkeen projekti vietiin loppuun neljällä näyttelijällä. Näytelmäharjoitusten

aluksi kerrattiin projektin ja tutkimuksen kulku ja aikataulu. Harjoitusten alussa tärkeimpiä asioita olivat ryhmäytyminen sekä harjoitusrutiineihin ja teatterimaailmaan ja näyttelijän työhön tutustuminen. Harjoitusten runkoon kuului aina fiilirinki, keskittymisharjoitus, fyysinen lämmittely sekä ääni- ja artikulaatioharjoitukset. Käsikirjoituksen valmistuttua tekstin mukainen harjoittelu lisättiin harjoitusten keskiöön muun lisäksi. Myöhemmin mukaan tuli vielä koreografian ja pianolla esitetyn laulun harjoittelu. Näytelmäharjoituksia oli yhteensä 23 kertaa keskimäärin kerran viikossa. Ennen joulutaukoa ja ennen esityksiä pidettiin muutamat ylimääräiset harjoitukset, jolloin viikolle tuli kaksi harjoituskertaa. Harjoitusten keskimääräinen kesto oli kahdesta kolmeen tuntiin.

Puvustus, tarpeisto ja lavastus. Puvustuksesta, tarpeistosta ja lavastuksesta huolehti pääasiassa Työpaja Upseerin kulttuuripajalaiset ohjaajan sekä projektin vetäjän kanssa. Näihin osallistuvat saivat mahdollisuuden tulla seuraamaan yhtä harjoituskertaa, jotta oli helpompi suunnitella puvustusta, lavastusta ja tarpeistoa. Projektin yksi yhteistyökumppaneista oli Vaasan ylioppilasteatteri Ramppi, jonka pukuvaresto mahdollisti projektin puvustuksen. Pukuvarestolla käytiin tiistaina 12.12.2017. Mukana pukuvarestolla oli kulttuuripajan ohjaaja, projektin vetäjä, kulttuuripajan asiakas ja harjoittelija. Suurin osa puvustuksesta löytyi pukuvarestolta. Kulttuuripajalaiset suunnittelivat yhteistuumin esityksen kahvilalle kyltin, kahvilan mainoksen ja lavastuksen.

Tekniikka, valokuvaus ja videokuvaus. Esityksen valo- ja äänitekniikan suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi bändipajan asiakas tukenaan bändipajan ohjaaja. Projekti sai yhteistyön kautta lainaan mikrofonit Vaasan ylioppilasteatteri Rampilta. Tekniikkaan osallistuvat kävivät tutustumaan esitykseen harjoituksissa. Harjoituskauden lopulla pidettiin teknisiä läpimenoja. Esitysten mainoskuvat otti ja editoi Työpaja Upseerin Mediapajalainen. Esityksen taltioi ja editoi toinen Mediapajan asiakas.

Markkinointi ja lehdistötilaisuus tammikuussa 2018. Markkinointiteksti muun muassa mainokseen (LIITE 3) suunniteltiin yhdessä yhden käsikirjoituspajaan osallistuneen asiakkaan kanssa. Esityksen markkinointikanavana käytettiin sähköpostia,

yhdistyksen Facebook -tiliä, johon luotiin tapahtuma avoimesta esityksestä. Lisäksi Vaasan ammattikorkeakoulun markkinointivastaava lisäsi ilmoituksen esityksestä koulun omiin kanaviin ja kulttuuritoimi mainosti esitystä omilla sivuillaan. Projektiin liittyen järjestettiin lehdistötilaisuus 31.1.2018. Kutsu lehdistötilaisuuteen (LIITE 4) lähetettiin seitsemälle vaasalaiselle medialle. Paikallinen vaasalainen lehti -Pohjalainen saapui paikalle ja teki teatteriprojektista jutun, joka toimi samalla esityksen mainoksena.

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä olivat yhteistyössä Pohjanmaan sosiaali-psykiatrisen yhdistyksen lisäksi Vaasan ylioppilasteatteri Ramppi ja Vaasan kulttuuripalvelut. Vaasan kaupungin (2018) kulttuuripalvelut vastaavat kaupungin yleisestä kulttuuritoiminnasta luomalla puitteita kulttuuritoiminnalle ja toimivat yhteistyössä asukkaiden ja kulttuuritoimijoiden kanssa tuomalla esiin kulttuuritoiminnan merkityksen hyvinvoinnin kannalta. (Vaasan kaupunki 2018.) Vaasan kulttuuripalvelut mahdollistivat teatteriprojektille harjoitus- ja esitystilat Kulttuuritalo Fanysta. Yhteistyö mahdollisti hienot esiintymispuitteet sekä sen, että näytöksiin voitiin kutsua iso yleisö.

Näytökset helmikuussa 2018. Näytökset järjestettiin maanantaina 5.2.2018, torstaina 8.2.2018 sekä tiistaina 13.2.2018. Ensimmäinen näytös oli kutsunäytös, joka oli tarkoitettu Pohjanmaan sosiaali-psykiatrisen yhdistyksen jäsenille, asiakkaille ja henkilökunnalle sekä yhdistyksen yhteistyökumppaneille. Toinen näytös järjestettiin sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoille. Näytökseen osallistui Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja Vaasan ammattopiston lähihoitajaopiskelijoita. Näytelmä oli liitetty opiskelijoiden kursseihin. Näytöksiä järjestettiin yhteensä kolme ja niissä oli yhteensä noin 360 katsojaa.

4.3.2 Ryhmähaastattelut syyskuu 2017 – maaliskuu 2018

Teemahaastattelu on tutkijan aloitteesta ja tutkijan ehdoilla tapahtuva keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa tutkittaviin saamaan selville asioita, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin (Eskola & Vastamäki 2010, 26). Haastattelun ideana on saada joustavasti tietoa siitä, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii. Haastattelijalla on mahdollisuus esittää kysymys uudelleen, kysyä

tarkentavia kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Laadullisissa tutkimuksissa haastattelun tarkoituksena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelija voi toimia myös havainnoitsijana. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84–86.)

Tutkimuksen aineisto koostui työntekijöiden ja osallistujien haastatteluiden sisällöistä. Projektin näytelmäpajaan osallistuneita asiakkaita haastateltiin osallistujina ja työpajan henkilökuntaa havainnoitsijoina erillisissä haastattelutilaisuuksissa. Haastattelut, joita oli yhteensä kuusi, toteutettiin ryhmämuotoisina teemahaastatteluiluina. Ryhmämuotoiset haastattelut sopivat projektiin hyvin, koska projektikin toteutettiin alusta loppuun ryhmässä. Haastattelut toteutettiin erikseen osallistujille (LIITE 1) ja työntekijöille (LIITE 2). Yhtä ryhmää haastateltiin kolme kertaa: ennen varsinaisen projektin alkamista, sen kuluessa sekä projektin päätyttyä. Haastatteluiluissa opinnäytetyön tekijä pyrki olemaan vaikuttamatta vastauksiin.

Haastattelussa päästään suoraan kielelliseen vaikutukseen tutkittavien kanssa ja sen etuna on myös aineiston keruun joustava säätelymahdollisuus tilanteen edellytysten mukaan. Haastattelussa korostuu ihmisen subjektiivisuus tutkimuksessa ja sitä kautta voidaan saada tutkittavasta myös enemmän irti, koska nähtävillä on myös haastateltavan ilmeet ja eleet. Haastattelutilanteessa tietoja voi myös helposti syventää lisäkysymyksillä. (Hirsjärvi ym. 2013, 204–205.)

Kvalitatiivisessa kenttätutkimuksessa aineiston analyysia tehdään yhden tutkimusprosessin sijaan pitkin matkaa. Koska aineistoa kerätään monissa vaiheissa ja rinnakkaisesti eri menetelmin, niin analyysia ja aineiston keräämistä tehdään osin samanaikaisesti. (Hirsjärvi ym. 2013, 223). Tässä opinnäytetyössä toteutettiin yhteensä kuusi ryhmähaastattelua. Kolme haastattelua näytelmäpajan osallistujille ja kolme haastattelua työpajan työntekijöille. Ensimmäiset ryhmähaastattelut järjestettiin ennen projektin alkua. Toiset haastattelut ajoittuivat projektin keskivaiheille ja kolmannet haastattelut toteutettiin projektin loputtua.

Ensimmäinen ryhmähaastattelu asiakkaille. Näytelmäpajaan osallistuville asiakkaille pidettiin ennen näytelmäharjoitusten alkua maanantaina 11.9.2017 Työpaja

Upseerin tiloissa. Paikalla olivat kaikki näytelmäpajaan osallistuvat asiakkaat. Ryhmähaastatteluiden teemana oli odotukset projektilta.

Ensimmäinen ryhmähaastattelu työntekijöille pidettiin myös maanantaina 11.9.2017 Työpaja Upseerin tiloissa. Paikalla oli koko Työpaja Upseerin henkilökunta: kulttuuripajan, keittiöpajan sekä mediapajan ohjaajat sekä työpajan vastaava ohjaaja. Ryhmähaastattelun teemana oli niin ikään työntekijöiden odotukset siitä, miten he uskoivat teatteriprojektin vaikuttavan osallistujiin. Haastattelussa kysyttiin myös ajatuksia siitä, mitä työntekijöiden pitää huomioida projektissa.

Toinen ryhmähaastattelu näytelmäpajaan osallistuville asiakkaille järjestettiin maanantaina 11.12.2017 ennen joulutaukoa. Haastatteluun osallistuivat kaikki näytelmäpajaan osallistuneet asiakkaat. Toisen haastattelun teemana osallistujille oli se, minkälaista projektiin oli ollut osallistua tuohon mennessä, millä tavalla projekti oli vaikuttanut heihin siihen mennessä ja millaisia oivalluksia osallistuminen on herättänyt. Haastattelu järjestettiin Kulttuuritalo Fannyn tiloissa. Samassa tilassa, missä harjoitukset pidettiin.

Toinen ryhmähaastattelu työntekijöille järjestettiin 11.12.2017 Työpaja Upseerin tiloissa. Haastatteluun osallistui koko työpajan henkilökunta. Haastatteluiden teema oli se, mitä ajatuksia projekti oli synnyttänyt työntekijöille projektin tuossa vaiheessa sekä se, miten projekti oli heidän nähdäkseen vaikuttanut osallistujiin siihen mennessä.

Viimeinen ryhmähaastattelu osallistujille järjestettiin keskiviikkona 28.2.2018 Työpaja Upseerin tiloissa. Tuolloin viimeisestä näytöksestä oli kulunut noin kaksi viikkoa. Haastatteluun osallistuivat kaikki neljä näytelmäpajaan osallistunutta asiakasta ja sen teema oli projektin vaikutukset heihin osallistujina, mahdollisesti syntyneet oivallukset sekä se mitä projekti on opettanut itsestä. Haastattelun jälkeen käytiin vielä projektin loppukeskustelu.

Viimeinen ryhmähaastattelu työntekijöille järjestettiin torstaina 8.3.2018 Työpaja Upseerin tiloissa. Haastatteluun osallistui koko työpaja Upseerin henkilökunta. Haastattelun teemana oli se, miten projekti oli työntekijöiden havaintojen mukaan

vaikuttanut osallistujiin sekä se, mitä ajatuksia ja oivalluksia projekti oli tuonut henkilökunnalle työntekijöinä.

Haastattelut litteroitiin heti haastattelutilaisuuksien jälkeen. Hirsjärvi ym. (2013, 222) toteavat, että litteroinnilla tarkoitetaan tallennetun laadullisen aineiston puhtaaksikirjoittamista sana sanalta joko koko aineistosta tai valikoiden esimerkiksi teema-alueiden mukaisesti.

4.4 Aineistonanalyysi induktiivisella sisällönanalyysillä

Laadullisesta aineistosta nousee esiin yleensä useita kiinnostavia asioita. Siitä on kuitenkin valittava selkeästi rajattu ilmiö, joka avataan tarkasti. Kiinnostuksen kohde näkyy tutkimustehtävässä, jonka täytyy taas olla linjassa raportin kanssa. Laadullinen analyysi luokitellaan usein joko induktiiviseksi tai deduktiiviseksi riippuen siitä, liikkuuko päättely yksittäisestä yleiseen vai jälkimmäisessä yleisestä yksittäiseen. Aineistolähtöisen analyysin viitekehys muodostuu menetelmästä sekä siitä, mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään. Aineiston hankintaa ohjaa valittu menetelmä, eli metodologia. Aineiston analyysi ja raportointi pohjautuu aineistoon eli on aineistolähtöistä. (Tuomi ym. 2018, 104–107, 112.)

Aineistolähtöisen analyysin tarkoitus on luoda tutkimuksen aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt eivät ole etukäteen tiedossa, eikä aikaisemmilla havainnoilla tai teorioilla ole tekemistä analyysin toteutuksen tai lopputuloksen kanssa. Objektivisia havaintoja häiritsevät kuitenkin muun muassa jo käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät, koska ne ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat tuloksiin. Aineiston analyysissä on kyse keksimisen logiikasta, johon ei ole olemassa sääntöjä. Tutkija analysoikin aineistoa oman ymmärryksensä avulla. (Tuomi ym. 2018, 108–109, 113.)

Laadullisissa tutkimuksissa käytetään usein perusanalyysimenetelmänä sisällönanalyysiä. Se voi toimia sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena viitekehystenä. (Tuomi ym. 2018, 103.) Sisällönanalyysissä dokumenttien analyysi pystytään toteuttamaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Tässä analyysimenetel-

mässä pyritään järjestämään, kuvailemaan ja kvantifioimaan ilmiötä, jota ollaan tutkimassa. Tavoitteena on luoda malleja, jotka kuvaavat ilmiötä tiivistetyssä muodossa. Induktiivisella analyysillä tarkoitetaan yksittäisestä yleiseen liikkuvaa lähestymistapaa, jonka vastakohtana on deduktiivinen yleisestä yksittäiseen liikkuva lähestymistapa. (Kynäs & Vanhanen 1999, 3–5.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi koostuu Tuomen ja Sarajärven (2018, 123–127) mukaan kahdeksasta vaiheesta (Kuvio 2.).

Kuvio 2. Induktiivisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi ym. 2018, 123–127)

Ensimmäisessä vaiheessa haastattelut kuunnellaan ja kirjoitetaan auki sana sanalta, eli litteroidaan. Tämän jälkeen on vuorossa huolellinen haastatteluiden sisältöön perehtyminen, jonka jälkeen aineisto redusoidaan. Tässä vaiheessa siitä otetaan pois pelkistämällä kaikki epäolennainen ja etsitään kuvaavat ilmaisut tutkimustehtävän kysymyksiä hyödyntäen. Löydetty ilmaisut alleviivataan, siirretään marginaaliin ja listataan tämän jälkeen erilliselle paperille. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan,

mikä tarkoittaa keskenään samankaltaisten ja erilaisten ilmausten ryhmittelyä. Ryhmittelyn jälkeen aloitetaan aineiston abstrahointi, eli käsitteellistäminen. Tämä aloitetaan yhdistämällä ja luomalla alaluokkia samankaltaisille ilmauksille. Abstrahointia jatketaan edelleen yhdistelemällä samankaltaisia alaluokkia keskenään ja muodostamalla näistä yläluokkia. Lopulta yhdistellään vielä yläluokkia niin pitkälle kuin se on mahdollista. Näin saadaan lopulta vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi ym. 2018, 123–127.)

4.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 163–164) ovat luetelleet kohdat, joita luotettavuuden arvioinnissa on tarkasteltava. Näitä ovat tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkimuksen tekijän sitoumukset kyseisessä tutkimuksessa, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkijan ja tiedonantajien välinen suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi. Mäkinen (2006, 11) toteaa, että etiikka on paitsi ihmisen moraalista käyttäytymistä myös sen perusteita koskevaa tutkimusta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2017) mukaan hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia ovat mm. rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja tulosten arvioinnissa

Ennen projektin alkua opinnäytetyötä varten laadittiin asianmukainen tutkimussuunnitelma. Sen jälkeen anottiin tutkimuslupa Pohjanmaan Sosiaalipsykiatriselta yhdistykseltä. Projekti alkoi Upseerilla järjestettävillä esittelytilaisuuksilla, joiden tarkoitus oli avata sekä teatteriprojekti että siihen liittyvä tutkimus ja niiden kulku mahdollisimman tarkasti. Tämä mahdollisti sen, että osallistujat pystyivät tehdä osallistumispäätöksen tietäen, että osallistumalla teatteriprojektiin he osallistuvat samalla opinnäytetyöhön ja toisin päin. Tutkimuksen tiedonantajina toimi neljä osallistujaa sekä neljä työntekijää ja opinnäytetyöntekijä havainnoitsijoina.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista lähestymistapaa ja tulokset koottiin kahdelta neljän hengen ryhmältä. Molempia ryhmiä haastateltiin kolme kertaa, joten haastatteluita oli yhteensä kuusi. Haastattelut tehtiin syyskuun 2017 ja maaliskuun

2018 välillä. Ryhmähaastatteluissa opinnäytetyöntekijä pyrki vaikuttamaan vastauksiin mahdollisimman vähän ja esittämään myös mahdollisimman avoimia ja vähän johdattelevia kysymyksiä. Tästä huolimatta edellä mainittu on saattanut vaikuttaa vastauksiin jonkin verran. Tärkeä huomio on kuitenkin se, että sekä työtekijöiden että opinnäytetyön tekijän havainnot puoltavat tuloksia.

Osallistujilta kysyttiin vielä lokakuussa 2018 ajatuksia projektin vaikutuksista. Tästä nousevat tulokset puoltavat aikaisemmin saatuja tuloksia. Opinnäytetyön tekijän havainnoinnin apuna toimi tutkimuspäiväkirja. Tulosten analysointimenetelmä on avattu kohta kohdalta ja tuloksissa on lisäksi pyritty käyttämään paljon viittauksia haastatteluun, jotta lukijan olisi mahdollista nähdä, mistä tulokset ovat tulleet ja miten johtopäätökset ovat syntyneet.

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. Tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena. Näin tehtäessä sen johdonmukaisuus, eli koherenssi painottuu. (Tuomi ym. 2018, 158, 163.) Tapaustutkimuksessa käsiteltävä aineisto muodostaa kokonaisuudessaan tapauksen (Saarela-Kinnunen ym. 2010, 189). Eskola (2010, 190) toteaa tutkimuskritiikin kohdistuvan tapaustutkimuksessa yleensä edustettavuuden puuttumiseen. Opinnäytetyön luotettavuutta heikentääkin juuri kohderyhmän pienuus. Tutkimukseen osallistui vain neljä henkilöä osallistujina sekä neljä työntekijää sekä opinnäytetyöntekijä havainnoitsijoina. Tämän vuoksi tutkimustuloksia ei voida suoraan yleistää. Koska kyseessä on tapaustutkimus, on kuitenkin yhdenkin osallistujan kuntoutuminen tai yksittäisen taidon kehittyminen erittäin merkityksellistä. Tässä tapauksessa kaikki osallistujat pääsivät merkittävästi eteenpäin omassa kuntoutumisessaan. Saloviita (2010, 212) toteaaakin, että yhtä tapausta tutkimalla voidaan osoittaa, että tietty menetelmä toimii ainakin tietyssä tapauksessa. Näin ollen positiivisten tulosten saaminen yhden osallistujan kanssa antaa hyviä mahdollisuuksia siihen, että sama metodi voi toimia myös muissa samankaltaisissa asetelmissä.

Tutkimus suoritettiin mahdollisimman rehellisesti, tarkasti ja huolellisesti. Haastatteluiden tulokset tallennettiin nauhurilla ja aineistot litteroitiin heti haastatteluiden

jälkeen. Tiedonhankinnassa noudatettiin eettisiä menetelmiä ja työn raportissa viittaukset muiden töihin tehtiin tarkasti ja huolellisesti. Tutkimusaineistoja käytettiin vain tähän tutkimukseen ja ne hävitetään tutkimuksen päätyttyä. Tutkimuksessa ei käytetä osallistujia paljastavia yksilöityjä tunnisteita, mutta opinnäytetyössä tuodaan esiin yhteistyö Työpaja Upseerin kanssa, joten henkilökunta tulee näin mahdolliseksi tunnistaa. Teatteriesitys on esitetty yleisölle, joten tutkittaville ei tämän vuoksi voida luvata täyttä tunnistamattomuutta. Opinnäytetyön raportin liitteistä löytyvästä lehdistötiedotteesta ja mainoksesta on poistettu osallistujien nimet.

Opinnäytetyöntekijän toimiminen sekä teatteriprojektin ohjaajana että tutkimusosuuden suorittajana: haastattelijana ja analysoijana, voi vaikuttaa osaltaan opinnäytetyön luotettavuuteen. Tämä otettiin huomioon kuitenkin jo suunnitteluvaiheessa. Luotettavuuteen vaikuttaa osaltaan myös se, että opinnäytetyöntekijällä oli vahva usko teatteriprojektin toimivuuteen kyseisessä kontekstissa. Opinnäytetyöntekijä kiinnitti tähän erityistä huomiota ja pyrki mahdollisimman suureen objektiivisuuteen.

5 TULOKSET

Tämän opinnäytetyön tulokset on esitelty tässä luvussa siten, että tutkimuskysymykset muodostavat alaotsikon, jonka alle on kerätty induktiivisen sisällönanalyysin tuottamat vastaukset. Sisällönanalyysin vaiheet on kuvattu tarkemmin luvussa 4.4.1.

Ensimmäisessä luvussa tarkastellaan ensimmäisten ryhmähaastatteluiden pohjalta, minkälaisia odotuksia työntekijöillä ja osallistujilla oli teatteriprojektin vaikutuksista osallistujiin. Toisessa luvussa tarkastellaan ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti, tuottiko teatteriprojekti osallistujilleen sosiaalista kuntoutumista ja mitä tämä tarkoitti osallistujien ja työntekijöiden näkökulmasta. Seuraavassa luvussa tarkastellaan toisen tutkimuskysymyksen mukaisesti, soveltuiko menetelmä kuntoutusmuodoksi työpajalle, jossa tavoitellaan sosiaalista kuntoutumista. Neljännessä osiossa käsitellään huomioita mahdollisiin tuleviin teatteriprojekteihin.

5.1 Odotetut vaikutukset

Sosiaalinen kuntoutus on tavoitteellista toimintaa. Tämän vuoksi ennen projektin alkua oli tarkoituksenmukaista pysähtyä miettimään, minkälaisia odotuksia osallistujilla ja työntekijöillä oli tulevalle teatteriprojektille. Ensimmäiset ryhmähaastattelut toteutettiin ennen näytelmäharjoitusten alkamista. Osallistujille odotusten nimeäminen toimi samalla henkilökohtaisten tavoitteiden asettamisena tulevaa projektia ajatellen. Taulukosta voi huomata, että osallistujien ja työntekijöiden odotukset teatteriprojektille erosivat jonkin verran toisistaan (Taulukko 2.)

OSALLISTUJIIEN ODOTUKSET	TYÖNTEKIJÖIDEN ODOTUKSET
Esiintymistaitojen kehittyminen	Onnistumisen kokemukset
Esiintymisjännityksen laskeminen	Itseluottamuksen kasvu
Esiintymisvarmuus	Rohkeuden lisääntyminen
Sitoutumiskyky	Unelmien ja haaveiden täyttyminen
Kyky työskennellä ryhmässä	Mahdollisuus itsensä haastamiseen
Mahdollisuus itsensä haastamiseen	Uudet harrastukset ja ystävyysuhteet
	Toimijuuden vahvistuminen

Taulukko 1. Osallistujien ja työntekijöiden odotukset

Osallistujat. Osallistujien odotukset liittyivät suurimmilta osin esiintymiseen. He toivoivat, että teatteriprojekti toisi heille parempaa toimintakykyä esiintymistilanteissa, apua esiintymisjännitykseen sekä varmuutta esiintymiseen.

”...ehkä tommosta parempaa toimintakykyä esiintymistilanteissa.”

”Toivoisin niinku rohkaisua tämmöseen esiintymisjännitykseen ja ehkä jottain semmosta uutta kokemusta, että ois semmonen niinku ihan mukava kokemus.”

”Ehkä just semmosta varmuutta siihen esiintymiseen. on lähinnä, mitä toivo.”

Yksi osallistujista nosti odotusten kohdalla ainoana esiin sitoutumiskyvyn ja loppuun asti tekemisen. Projektin edetessä sitoutuminen muodostui yhdeksi keskeiseksi teemaksi.

”Mä toivoisin ainaki iteltäni, et mä osaisin sitoutua johonki ja tehdä jonku asian loppuun asti ja työskennellä tiiminä jonku asian kaa, niin työskennellä toisten ihmisten kaa.”

Tämän lisäksi osallistujat toivoivat uusia kokemuksia ja mahdollisuuksia itsensä haastamiseen.

”... se mukavuusalueelta poistuminen vähän niinku itelläki, itsensä haastaminen kyllä ehkä myös mukana.”

Työntekijät. Työntekijät nimesivät osallistujiin verrattuna teatteriprojektille hiukan erilaisia odotuksia: onnistumisen kokemuksia itseluottamuksen kasvua, rohkeuden lisääntymistä, itsensä, haastamista sekä omien unelmien ja haaveiden toteuttamista.

”Se varmasti antaa antaa itseluottamusta, onnistumisen kokemuksia. Se on mun mielestä ehkä yks tärkeimpiä, mutta varmasti sen ne saa.”

”Mun mielestä itseluottamus ja se rohkeus kasvaa varmasti tässä, ku uskaltaa ottaa tällasia haasteita.”

Yksi työntekijöistä toivoi, että projekti toisi näiden lisäksi uusia ystävyys-suhteita ja intoa uusiin harrastuksiin.

”Toivon, että tulis ehkä uusia ystävyys-suhteita, ehkä jopa intoa uusiin harrastuksiin.”

Haastattelussa nostettiin esiin myös toimijuuden vahvistuminen, joka havaittiin tärkeäksi myös Vuokila-Oikosen ja Keskitalon (2018, 171) tutkimuksen perusteella. (ks. luku 3.1.1) Työntekijät odottivat, että projekti vaikuttaisi osallistujiin saamalla aikaan oivalluksen siitä, että tässä projektissa he eivät ole toiminnan kohde, vaan itse täysivaltainen toimija, kuten muutkin yhteiskunnan jäsenet.

”Semmonen osallistumisen kokemus tai semmonen niinku kokemus siitä, että voi tehdä sitä, mitä muutkin. Omien unelmien ja haaveiden toteuttamista.”

”Ei ole vaan se asiakas ja toiminnan kohde, vaan itse täysvaltanen tekijä siinä missä kuka tahansa muukin tässä yhteiskunnassa.”

Toisaalta yksi työntekijöistä mainitsi myös sen, että onnistumisen kokemuksilla voi olla myös käänteinen vaikutus, jolloin ihminen saattaa ylittää omat voimavaransa:

”Sit oikeesti niinku semmonen vähän hassu vaihe on myös se, että jos sinne tulee paljon niitä onnistumisen hetkiä, ettei asiakas ahnehdi liikaa ja rupee meneen yli omien voimavarojensa sen takia. Tähän sujuu hyvin. Mä voin ottaa vähän lisää hommaa sun muuta. Se, että osais laittaa asiakkaille jarruja päälle, jos tarvis.”

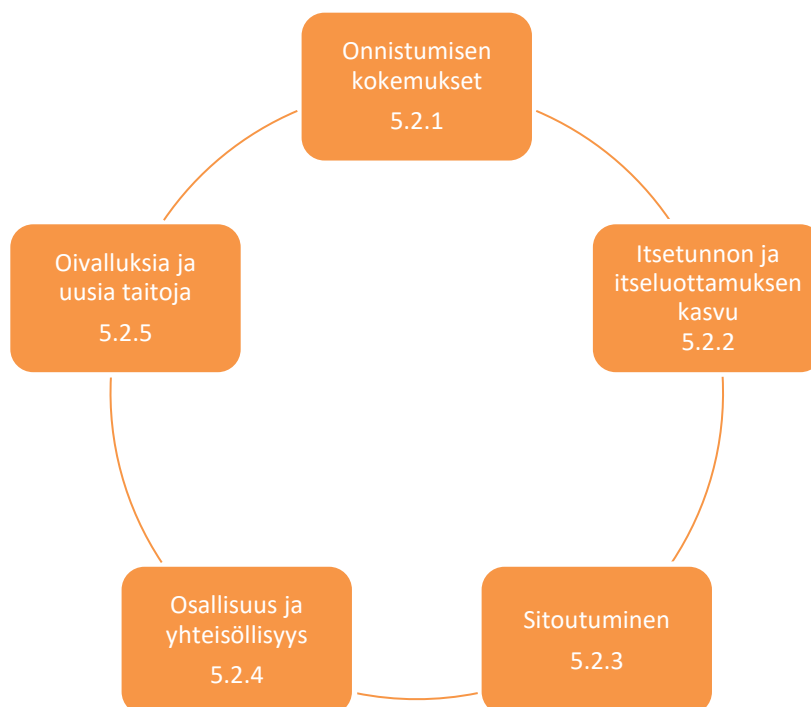
Kysyttäessä työntekijöiltä, mitä heidän tulee huomioida työntekijöinä teatteriprojektin aikana, he vastasivat kaikki samansuuntaisesti. Koettiin, että työntekijän on hyvä olla asiakkaan tukena suunnittelemassa aikatauluja, jotta harjoituspäiville ei tulisi liikaa ohjelmaa. Lisäksi pohdittiin asiakkaiden kaipaavan työntekijöiltä kannustusta, luottoa, rohkaisua, tukemista ja tsemppiä. Tämän lisäksi työntekijät mainitsivat keskusteluavun ja peilaamisen.

”Kääntöpuolena voi olla se, että voi myös tulla muita haasteita siihen sitte. Voi välillä olla niinkin, että ohjaajia tarvitaan siihen, että uskoo selviävänsä. Tietysti sitte itse opinnäytetyön tekijän tukea, mutta pääsääntöisesti uskon, että tulee positiivisia kokemuksia.”

5.2 Sosiaalista kuntoutusta teatteriprojektin keinoin

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuntouttaako teatteriprojekti osallistujia sosiaalisesti. Haastatteluissa nousi esiin, että kokonaisuutena toiminnassa nähtiin paljon yhteneväisiä elementtejä sosiaalisen kuntoutuksen määritelmän kanssa sekä yleisellä tasolla että juuri Työpaja Upseerin kohdalla. Alla olevaan kuvioon (Kuvio 3.) on kerätty haastatteluiden analysoinnin käsitteellistämässä, eli abstrahoinnissa

esiin nousseet teemat teatteriprojektin vaikutuksista osallistujiin. Jokaisen teeman alla on luku, jossa kyseistä käsitettä on avattu tarkemmin.

Kuvio 3. Teatteriprojektin kuntouttavat vaikutukset

Onnistumisen kokemukset. Onnistumisen kokemukset nousivat abstrahoinnissa keskeiseksi käsitteeksi kysyttäessä, miten teatteriprojekti vaikutti osallistujiin. Sekä osallistujat että työntekijät nostivat onnistumisen kokemukset keskeiseksi teemaksi sekä keskimmaisissa että viimeisissä haastattelussa.

Itsetunnon ja itseluottamuksen kasvu. Haastatteluissa nousi esiin, että onnistumisen kokemukset tuottivat osallistujille itsetunnon ja itseluottamuksen nousua, joka näkyi muun muassa osallistujien suhtautumisena omaan itseen.

Osallisuus ja yhteisöllisyys. Teatteriprojektista löydettiin osallisuuden, osallistumisen ja yhteisöllisyyden elementtejä. Ryhmäytymisen sekä ryhmässä toimimisen nähtiin olevan keskeisessä osassa projektin kaikissa vaiheissa harjoitusten alkuvaiheista aina esityksiin saakka.

Sitoutuminen. Sitoutuminen nousi myös keskeiseksi elementiksi projektin edetessä. Ensimmäisissä haastatteluissa vain yksi osallistuja otti sitoutumisen esille. Työntekijöistä puolestaan kaksi käsitteli sitoutumista mietittäessä mitä työntekijöiden on hyvä huomioida projektin edetessä. Molemmat heistä pohtivat sitä, että aikataulutuksen avulla voi tukea ja edesauttaa osallistujia pysymään mukana projektissa turvaamalla sen, ettei osallistujille tule liian raskaita päiviä. Lopulta sitoutuminen nousi kuitenkin yhdeksi keskeisimmistä teemoista ryhmähaastatteluissa.

Oivalluksia ja uusia taitoja. Viimeiseksi teemaksi abstrahoinnissa nousivat oivallukset ja uudet taidot. Osallistujille syntyi muun muassa oivallus omasta pystyvyydestä sekä siitä, että virheiden tekeminen on luonnollinen osa elämää. Työntekijöille projekti synnytti oivalluksen muun muassa uudenlaisesta sosiaalisen kuntoutuksen menetelmästä työpajalle. Uusina taitoina mainittiin muun muassa epävarmuuden sieto sekä ryhmässä toimiminen.

Haastatteluissa esiin nousseet teemat osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä liittyvät sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen (ks. 3.1.1), syrjäytymisen torjumiseen (ks. 3.1.2) ja osallisuuden edistämiseen (ks. 3.1.3). Nämä elementit liittyvät vahvasti sosiaalisen kuntoutuksen määritelmään. Myös Työpaja Upseeri on maininnut kotisivuillaan yhteisölliset keinot (ks. 3.1.4) sosiaalisen kuntoutuksen määritelmässään.

Raivio & Karjalainen (2013, 16) ovat kuvanneet osallisuutta kolmella tasolla. Toisella tasolla on työntekijän odotuksissa mainitsema toimijuus ja toiminnallinen osallisuus. Kolmannella tasolla on yhteisöihin kuuluminen, jäsenyys ja yhteisöllinen osallisuus. (ks. luku 3.1.3) Raivio (2018, 114) on todennut, että yhteisöihin liittyvässä sosiaalisessa kuntoutuksessa tavoitteeksi nousee kyky liittyä muihin ja tiedostaa oma itsensä osana suurempaa yhteisöä. Tähän liittyy itseilmaisun ja vuorovaikutustaitojen opetteleminen. (ks. luku 3.1.1)

Laitisen (2017, 9, 27, 30–31) kokoaman tutkimuskatsauksen mukaan mielenterveyden hoitoa ja taidetta ja taiteellista toimintaa yhdistelemällä on koettu olevan positiivisia vaikutuksia itseilmaisuuksiin, viestintätaitoihin sekä itsetunnon vahvistumiseen. Sillä on todettu olevan vaikutusta myös toimijuuteen, toimintakykyyn sekä

elämänhallintaan. Taiteen ja taiteellisen toiminnan on todettu vaikuttavan myös kognitiivisiin toimintoihin kuten kykyyn muistaa, mukautua ja sopeutua. (ks. luku 3.4)

Kurki (2000, 140–141) toteaa, että teatteri on itsessään kommunikaatiota ja helpottaa sekä luo kohtaamista. Hän kirjoittaa teatterin tekemisen synnyttävän osallistumisen prosesseja. Sonkkilan (2008, 342–343) mukaan draaman tavoitteeksi lukeutuvat muun muassa oppiminen sekä tekemisen ja onnistumisen ilo. Draaman tavoitteeksi voidaan hänen mukaansa pitää luottamuksen ja sen kautta myös itseilmaisullisen rohkeuden lisääntymistä. (ks. luku 3.3)

5.2.1 Onnistumisen kokemukset

Osallistujat. Haastatteluissa tuli esiin, että osallistujat kokivat saaneensa teatteri-projektin edetessä paljon onnistumisen kokemuksia. Näinä onnistumisen kokemuksina mainittiin muun muassa repliikkien ulkoa oppiminen ja muistin toimiminen vastoin omia ennakkoluuloja, onnistuneet harjoitukset, onnistunut esiintyminen ja ryhmätyöskentelyn onnistuminen. Onnistumisen kokemukset saivat aikaan itsetunnon ja itseluottamuksen kasvua.

”Tuota niin, no tää on nyt vaikuttanut sillä tavalla, että mä pystyin esiintymään siellä lavalla, että kykenin siihen. Ajattelin, että en pysty, mutta pystyin olemaan siinä kaikkien edessä ja sanomaan ne, mitä oli, oli tarkoituskin.”

Mieluisia on ollu niinku nää onnistumisen kokemukset. Ensin meni hyvin, sitte meni vielä paremmin, sitte meni myös hyvin, mutta mielestäni vähiten hyvin. Hyvin siitä huolimatta. Allekirjoitan kyllä edellisiä.

”...että eihän sitä kuitenkaan tommosta oisi uskonu koskaan päätyvänsä ja sitte siitä vielä selvis jotenki, niin kyllähän se todella positiivinen kokemus on.”

”No ehkä nyt sit niinku löysin ittestäni uusia puolia, että pystyin johonkin semmoseen mihin en ole ennen pystynyt, että ehkä sitten iän myötä, että sitouduttiin tämmöseen projektiin. Kun tulin en tiennyt oikein, mihin sitouduin, mutta. Että tämmöseenki sitten pystyin.”

”Tää on semmonen turvallinen ympäristö, niin sitte on niinku uskaltanu lähteä koittamaan, että pystyiskö ja sit huomannu, että kyl siihen pystyy, mut niinku mä oon ajatellu, että en mä muista mitään, mut huomaan, et noit rupee lukeen, niin kyl mä muistan ne, eli siis replat.”

Hämeen-Anttila (2017, 206) kirjoittaa, että sosiaalisen toimintakyvyn yhteydessä kognitiivisilla taidoilla tarkoitetaan muun muassa kykyä ymmärtää, oppia ja muistaa. Tähän liittyy myös tarkkaavaisuus, hahmottaminen ja kielenkäyttö. (ks. luku 3.1.4)

Työntekijät. Työntekijät näkivät, että onnistumisen kokemukset olivat näkyneet osallistujissa itsetunnon ja itseluottamuksen nousuna ja uutena ilona.

”Onnistumisen kokemus on jo osalle varmasti tullu ja tommosta itsensä ylittämistä ja ainakin mun mielestä muutamassa näkyi ihan selkeesti. Uusia kokemuksia, uutta iloa.”

5.2.2 Itsetunnon ja itseluottamuksen kasvu

Osallistujat. Abstrahoinnissa nousi esiin myös itsetunnon ja itseluottamuksen kasvu. Osallistujat toivat viimeisessä haastattelussa esiin itsetunnon ja itseluottamuksen kasvun. Osallistujat kokivat, että tähän olivat osaltaan vaikuttaneet onnistumisen kokemukset. Ryhmää kuvattiin turvallisena ympäristönä, jossa oli pystynyt haastamaan ja ylittämään itsensä. Tämän tuloksena osallistujat olivat päässeet kumoamaan ennakkoluuloja itsestään.

”Just niinku tullu semmosia oivalluksia niinku siitä, et niinku monet asiat, mitkä mä ajattelin, että mulle ois ihan mahdotonta, niin on tullu semmost fiilistä, että kyllä ne on niinku mahdollisii. Tää on ollu semmonen turvallinen

ympäristö, niin sitte on niinku uskaltanu lähtee justiinsa koittamaan, että pystyiskö ja sit huomannu justiinsa, että kyl siihen pystyy.”

”On päässy kumoomaan omii ennakkoluuloi itestä ja tota niinkö, et kyllä tää on vahvistanu sillee jollai tapaa omaa itsetuntoo ja niinku, ettei oo mahdollisuutta enää ajatella itestään, että no sää et pysty, on päässy semmosen yli.”

”Kyllähän se tietyllä tavalla on antanu sellasta tiettyä luottamusta siihen, että pystyy tommosis haastavissa tilanteissa jotenki toimimaan.

Työntekijät. Haastatteluissa kaikki työntekijät nostivat esille, että olivat havainneet ison muutoksen osallistujien suhtautumisessa omaan itseen sekä omiin kykyihin. Työntekijöiden mielestä osallistujien itsetunnossa ja itseluottamuksessa näkyi selkeää muutosta. Tämä oli tullut esiin työpajan arkisessa toiminnassa rohkeutena ja uskalluksena.

”Mun mielestä projekti on menny itseluottamuksen ja itsetunnon kasvuna.”

”Mä oon huomannu myös sen, että kuinka se on siihen iteluottamukseen ja rohkeuteen vaikuttanu, että on se vahvistunu se uskallus siihen.”

Eräs työntekijä toi esille, että osallistujien itseluottamuksen ja rohkeuden kasvu oli näyttänyt vaikuttavan positiivisesti myös muihin työpajan asiakkaisiin. Osallistujat olivat jakaneet omalla esimerkillään positiivista kasvua myös eteenpäin.

”Ne sai semmosen kipinän siitä, että jollain lailla ne jakaa sitä kipinää myös eteenpäin ne näyttelijät ja muut.”

Eräs työntekijöistä mainitsi, että oli huomannut osallistujien keskusteluissa ison muutokseen heidän suhtautumisessa omaan itseen ja omiin kykyihin. Työntekijä nosti esiin havainnon siitä, että ennen itseään epäilevä ja lannistava puhe oli muuttunut positiivisempaan suuntaan.

”Monesti meidän asiakkaila on, että jos kuuntelee niitä tarkkaan, sitä puhetta. Ensimmäinen ajatus on melkeen aina itseään epäilevä tai tota niin

itseään lannistava tai haukkuva, ei koskaan semmonen, että mä pystyn tekemään tämän tai että tämä on helppoo, vaan siis niillä alkaa aina melkeen uus asia niin, että jos muttakun enhän mä osaa, tää on vaikeeta ja vaikka tämmösessä kohdassa se muutos on ollu jollain tavalla, että näyttelijöillä on lähteny sellanen prosessi liikenteeseen, että kun vaan teen, niin minä pystyn. Ne on halunnu jutella, oon kuunnellu niitä ja huomannu, että niitten puheessa on muuttunut nuo.”

5.2.3 Sitoutuminen

Osallistujat. Sitoutuminen nousi haastatteluiden abstrahoinnissa yhdeksi keskeiseksi yläkategoriaksi. Osallistujat kokivat sitoutumisen ja projektin läpiviemisen vaikuttaneen kuntoutumiseen positiivisesti. Harjoituksiin osallistuttiin erittäin ahkerasti, eikä turhia poissaoloja tullut. Sekä osallistujat että työntekijät nostivat haastatteluissa useamman kerran esiin osallistujien vahvan sitoutumisen teatteriprojektiin.

”En oo ikinä oikeestaan sitoutunu mihinkään ja niinku just se, että miten niinku soveltaa. Sitä mä en tiää, mut niinku justiinsa, et et niinku nyt mä huomasin, että se on niinku mahdollista, et se on sit varmasti muuallaki mahdollista.”

”No tietysti juuri tuo, että tietyllä tapaa kykeni juuri ottaan vastuun ja sitoutuun.”

”...että sitouduttiin tämmöseen projektiin.”

Työntekijät. Työntekijät toivat haastattelussa esiin sen, että he olivat havainneet osallistujien osallistuneen harjoituksiin mielellään. He kokivat myös, että teatteriprojektista oli muodostunut osallistujille tärkeä osa työpajan arkea. Haastatteluissa mainittiin myös se, että harjoituksiin osallistuttiin myös muiden ryhmäläisten edun vuoksi.

”Kaikki oli sitoutuneita, kaveria ei jätetty.”

”Sen on huomannu, että asiakkaat tai pajalaiset, jotka on ollu tässä mukana, on ollu hyvin sitoutuneita.”

Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumiseen liittyy sosiaalisten taitojen kasvu (ks. 3.1.1). Näihin lukeutuu muun muassa tavoitteellisuus ja vastuullisuus, joka liittyy hyvin vahvasti teatteriprojektissa esiin nousseeseen sitoutumiskykyyn.

5.2.4 Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallistujat. Haastatteluissa nousi esiin, että teatteriprojektin ja näytelmäharjoitusten edetessä näyttelijöiden välille muodostui vahva side. Tämä osoittautui erittäin keskeiseksi elementiksi ja kantavaksi voimaksi projektin edetessä. Harjoituskauden aikana osallistujat oppivat luottamaan toisiinsa. Tällä oli suuri merkitys projektin onnistumisen kannalta.

”Projektina tietyllä tapaa itsessään voimaannuttavan ryhmään kuulumiskokemuksen ja pystyy turvallisessa ympäristössä ammentamaan itsestään voimavaroja, joista ei välttämättä oo ollu edes tietonen ja utilisoimaan niitä tommosen tavoitteen saavuttamiseen, mikä on ahistavaa ja pelottavaa jopa ja sen kautta saavuttaa tietyllä tavalla luottamusta omiin kykyihin ja ehkä kaiken kaikkeen voimaannuttava kokemus siinä.”

Haastatteluissa nousi esille, että luottamus ryhmään syvensi ryhmän vuorovaikutusta, minkä vuoksi osallistujat kokivat saavansa turvaa ryhmästä. Tämä puolestaan tuotti rohkeutta toimia ryhmässä. Tämä koettiin erittäin positiivisena. Ryhmytymisen edetessä osallistujien oli ollut entistä helpompi osallistua harjoituksiin omana itsenään.

”On oppinu tän prosessin aikana luottamaan tähän ryhmään, että se vuorovaikutus ja muu muodostuu tiiviiksi ja pystyny ammentamaan turvaa ja rohkeutta toimia, juuri tästä ryhmästä, se on mikä on tästä ryhmästä niin positiivista.”

”Kyllähän se on sillä tapaa vaikuttanu, että on juuri tottumuksen kautta, pystyny kuitenkin oleen läsnä tässä, ku on tähän ryhmään tottunu, niin on

pystynyt oleen näissä ihan itsenään näissä tilanteissa läsnä, ettei vetäydy taka-allalle niinku yleensä.”

Työntekijät. Työntekijöiden haastatteluissa nousi esiin myös tavoitteellisuuden ja yhteisöllisyyden tärkeys. Tavoitteellisuutta kuvattiin yhteisenä maalina, jota kohti edettiin projektin aikana yhteisönä.

”Tärkeätä olla osa ryhmää. Yhteisöllisyys, mennään kohti yhteistä maalia.”

”Niin mä uskon, että tässä teatteriprojektissakin kävi sama, et se niinku side tulee tosi voimakkaaks.”

”...siitä yhteisöllisyydestä, siitä tavoitteellisuudesta, että mennään yhteistä maalia kohti.”

Osallisuuteen liittyy tässä Raivion (2018, 114) mainitsema itseymmärrys ja tietoisuus omasta itsestä osana suurempaa yhteisöä. Tässä kehittyi myös uskallus osallistua ja sopeutua toimintaan sekä solmia tyydyttäviä ja arvokkaita ihmissuhteita (ks. luku 3.1).

5.2.5 Oivalluksia ja uusia taitoja

Osallistujat. Näytelmäpajan osallistujat kertoivat oppineensa uudenlaisia taitoja. Lisäksi haastatteluista nousi esiin iso joukko oivalluksia. Oivalluksia syntyi muun muassa omien negatiivisten ennakkoluulojen vääräksi todistamisesta.

”Just tullu semmosia, ei pelkästään tosta sitoutumisesta, oivalluksii niinku siit et niinku monet asiat, mitkä mä ajattelin, et mulle on ihan mahdotonta, niin on tullu silleen semmost fiilist, et kyllä ne on niinku mahollisii.”

Haastatteluissa nousi esiin myös oivallus siitä, että virheiden tekeminen kuuluu elämään, mutta se ei ole vaarallista. Tämä on ollut hyvä oivallus siksi, että se on avannut uskallusta toteuttaa itseään ilman liian suurta pelkoa epäonnistumisesta.

”Ja just se, et et niinku se, et se menee loistavasti, niin sen ei tarvi tarkoittaa sitä, että se on niinku täydellistä. Ja jotenki, ku on kokenu aina ennen semmosta tarvetta, että sen pitäis olla täydellistä ja sit ku ei oo päässy siihen, niin ei voi tehdä mitään. Et on ok, et jos ois tullu jotain mogii tai niinku tuliki mogii, niin se oli silti loistavaa.”

Teatteriprojekti antoi osallistujille näyttöä myös heidän kyvykkyydestään toimia haastavissakin tilanteissa.

”Antaa luottoa siihen, että pystyy tommosis haastavissa tilanteissa jotenki toimimaan. Eihän sitä ois uskona koskaan päätyvänsä tommoseen ja sitte siitä vielä selvis jotenki, niin kyllähän se todella positiivinen kokemus on.”

Yksi osallistujista kertoi, että oli teatteriprojektin aikana oppinut eri asioita itsestään esimerkiksi omia rajoja testaamalla ja tutkimalla sitä, miten hoitaa omia asioita ja miten ylipäätään ajattelee.

”...niinku tää kesti kuitenkin jonku aikaa ja on ollu kanssakäymisis ihmisten kaa ja niinku testas omia rajoja ja niinku miten hoitaa omia asioita ja miten ajattelee asioist ja niinku jotenki, niin kyl siin niinku mä ainakin opin monia eri asioita itestäni.”

Työntekijät. Työntekijät toivat esiin, että näytelmäpajaan osallistuneet asiakkaat oppivat uusia taitoja. Työntekijöiden haastatteluissa mainittiin, että osallistujat oppivat esimerkiksi sietämään epävarmuutta ja muutoksia sekä toimimaan ryhmässä. Nämä koettiin tärkeänä taitona työelämää varten.

”Asiakkaat ehkä oppi sietämään hyvällä tavalla hallittua kaaosta, eli sen, että on paljon liikkuvia osia, kaikesta ei voi olla koko ajan ihan täysin tietonen, mitä tapahtuu, kun erilaisissa projekteissa, joskus jopa työelämässäsä et vaan tiedä kaikesta kaikkee ja asiat muuttuu, eli muutosten sietäminen ja hyväksyminen, ryhmätyöskentely ja itseluottamuksen tai egon kasvattaminen.”

Työntekijät nostivat jokaisessa haastattelussa esiin innostuksensa kuntoutustyön toteuttamiseen teatteriprojektin keinoin. Se nähtiin uudenlaisena tapana tehdä sosiaalista kuntoutusta lähellä muuta yhteiskuntaa.

”Tää ois semmonen mahdollisuus meidän talolle tehdä taas uudenlaista kuntoutustyötä.”

Työntekijät huomioivat, että draaman kautta on mahdollista harjoitella roolien avulla sosiaalisia taitoja, joiden opettelu on sosiaalisen kuntoutuksen keskiössä.

*”Upseerin tavote on kuitenkin olla sosiaalisen kuntoutuksen paikka ja ajattelisin, että tässä näytelmäprokkiksessa roolien kautta on ehkä helpompi harjoitella niitä sosiaalisia taitoja, niin ehkä omana itsenään opetella otta-
maan vastaan sitä palautetta, olipa se sitten kehittämisehdotuksia tai sitä positiivista palautetta, että sen huomaa, että se positiivisenkin palautteen vastaanottaminen on vaikeeta, että sitäkin pitää opetella.”*

Sekä osallistujat että työntekijät kuvasivat projektia positiiviseksi ja voimauttavaksi kokemukseksi. Molemmat sanat esiintyivät jokaisessa kuudessa ryhmähaastattelussa monta kertaa.

”Hyvinkin positiivinen kokemus kokonaisuudessaan, että aluksi otti ehkä tietyn ajan tottua ryhmään ja muuten, mutta sen jälkeen kokemus on kyllä ollu enemmänkin antava, että siitä on pystynyt ammentaa energiaa ja on kyllä halunnut tulla joka kerta, että todella positiivinen kyllä.”

Työntekijöiden mainitsema epävarmuuden sietäminen liittyy sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteissa ilmenevään sopeutumiskyvyn kohenemiseen (ks. luku 3.1.1). Teatteriprojekti mahdollisti erilaisten roolien harjoittelun draaman kautta (ks. luku 3.3). Voimaantuminen edisti sen sijaan osaltaan toimintakykyä (ks. luku 3.1.1)

5.2.6 Sosiaalista kuntoutumista estäviä tekijöitä

Osallistujat. Haastatteluissa nousi esiin, että osallistujat olivat kokeneet projektiin lähtemisen itsensä haastamisena ja epä mukavuusalueelle menemisenä. Tämä oli

kuitenkin kääntynyt mieluisaksi projektin edetessä. Varsinkin onnistuneen esityksen jälkeen tunnelma oli ollut erittäin positiivinen.

”Epämieluisia asioita, tokihan sieltä omalta mukavuusalueelta poistuminen on aina enemmän tai vähemmän epämiellyttävää, mutta kyllä sitten kuitenkin mieluisaksi kääntyy sitten ennen pitkää, varsinkin kun meni niin kivasti koko juttu.”

Kysyttäessä osallistujilta tuottiko esitys haitallista stressiä, eräs heistä vastasi, että stressi kävi huonon stressin puolella ja oli ollut ajoittain todella voimakasta. Toisaalta se oli kääntynyt myöhemmin positiiviseksi ja auttanut esimerkiksi nukkumaan. Jokainen näyttelijöistä oli lopulta sitä mieltä, että stressi oli ollut eteenpäin auttava tekijä ja pysynyt siedettävissä rajoissa.

”Kyllähän siinä tietysti osana sitä jännitystä, mikä muodostuu osaksi hyvää stressiä, niin siinä oli kyllä tiettyä pelkoo, mikä ehkä menee ehkä sinne huonon puolelle. Varsinkin siinä ennen sitä toista näytöstä, niin se oli kyllä todella voimakasta. Käytännössä sinä aamuna joutu opettelee hengittää uudestaan, koska kaikki lihaksisto ja muu oli ihan jumis, että mutta mainittakoon se, että ensimmäisen ja toisen esityksen jälkeen, koska se oli niin voimakkaasti siinä kaikki tommonen niinku stressi ja muutenki siinä vuodatti itsestään kaiken niin, en muista koska viimeksi oon niin hyvin nukkunu, ku niiden jälkeen...”

Yksi näyttelijöistä kertoi, että on aina aikaisemmin tällaista jännitystä ja stressiä kokiessaan jättänyt projektit kesken ja kokenut epäonnistuneensa. Tämän projektin läpivieminen näytti hänelle, että tämä jännitys ja stressi on oikein käsiteltynä mahdollista selättää.

Työntekijät. Yksi työntekijöistä toi haastattelussa esille, että positiivisen palautteen vastaanottaminen ja siihen suhtautuminen olivat vaikuttanut hankalalta ja tässä taidossa on vielä opeteltavaa.

”... sitteku on välittäny viestiä, että miten on menny (positiivisesti), niin se on ollu jännä, että miten se suhtautuiminen siihen positiiviseen palautteeseen on ollu, että enhän minä ny, että ei uskalleta myöntää, että miten hyvin on saavuttanu ja menny. Kaipaa vielä semmosta vähä niin sanotusti pönkitämistä, että älä ny vähättele.”

Tämä herätti pohdinnan, jossa toinen työntekijä mietti, että positiivisen palautteen vastaanottamisen hankaluus liittyy varmasti itseluottamuksen puutteeseen ja, että itseluottamuksen kasvun myötä kasvaa myös uskallus ottaa vastaan positiivista palautetta.

5.3 Menetelmän soveltuvuus työpajalle

Sosiaalinen kuntoutus määritellään sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014) sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaksi tehostetuksi tueksi, jonka tavoitteena on osallisuuden edistäminen, syrjäytymisen torjuminen ja toimintakyvyn vahvistaminen. Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys (2018) on määritellyt, että Työpaja Upseerin tarjoama sosiaalinen kuntoutus on vuorovaikutustaitojen opettelua, siinä rohkaistumista, vastuun ottamista ja itseluottamuksen lisääntymistä sekä toiminnan että yhteisöllisyyden keinoin. Tavoitteena tässä on oman hyvännäköisen elämän löytäminen kasvattamalla sosiaalista pääomaa, omaksumalla uusia taitoja sekä opimalla arjenhallintataitoja. Tässä opinnäytetyössä haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että teatteriprojektista nousee esiin samoja elementtejä kuin lain ja Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen määritelmästä koskien sosiaalista kuntoutusta (LIITE 5).

Tässä opinnäytetyössä toteutettu teatteriprojekti sopi erittäin hyvin menetelmäksi työpaja Upseerille osaksi sosiaalista kuntoutusta. Työpaja Upseerilla on ollut ennen projektia paljon luovaa toimintaa muun muassa kulttuuripajalla ja bändipajalla. Työpajalle oli kaavailtu myös ennen projektin alkua ilmaisutaidon kurssia. Teatteriprojektin kokeilu sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä työpajalla oli näiden seikkojen vuoksi perusteltua.

Haastatteluissa nousi useasti esiin tavoitteellisuus. Haastateltavat puhuivat yhteisestä maalista. Sosiaalinen kuntoutus on tavoitteellista, joten sen menetelmänkin on syytä olla tavoitteellinen. Tämän kaltainen teatteriprojekti mahdollistaa myös seikaperäisten tavoitteiden laatimisen ison tavoitteen yhteyteen. Tavoitteellisuus sai osallistujat sitoutumaan toimintaan. Projekti koettiin yhteisöllisenä ja näyttelijöiden ryhmä muodostui tiiviiksi. Haastatteluissa ryhmää kuvattiin useamman kerran sanoin turvallinen ympäristö. Turvallisuuden johdosta osallistujat uskalsivat heittäytyä ja oppivat luottamaan ryhmäläisiin.

Työntekijät. Haastatteluissa kävi ilmi, että kaikki työpajan työntekijät toivovat teatteriprojektille jatkoa. Työntekijät näkevät, että teatteriprojekti olisi hyvä integroida osaksi työpajan vuosittaista toimintaa. Se koettiin nykyaikaisena, uutena tapana tehdä sosiaalista kuntoutusta.

”Kyllä, jatkoa tälle. Tosi hyvä projekti, tosi hyvä tapa, nykyaikainen uusi tapa tehdä kuntoutustyötä. Lisää tätä ja isommin.”

”Pyöriny mielessä, et vähän tää ois kiva toteuttaa kerran vuodessa. Joka tapaukses jatkos niinku silleen, et se jotenki saatais integroitua mukaan toimintaan.”

Työpaja Upseerin työntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että on tärkeää, että asiakas on oikeassa vaiheessa kuntoutumista lähtiessään mukaan teatteriprojektin näytelmäpajaan, jotta osallistuminen ei koituisi liian suureksi haasteeksi. Koettiin, että teatteriprojekti ei välttämättä sovi juuri aloittaneille työpajalaisille. Teatteriprojektin koettiin olevan hyvä vaihtoehto siinä vaiheessa, kun asiakas on ollut työpajalla yli vuoden.

”Sama ajatus mullakin, että kyllä tämmönen teatteriproduktio pitäis integroida meidän pajan toimintaan vuosittain. Että miksi, niin siksi, että en usko, että meilläkään tähän ihan uudet pajalaiset lähtis, mutta niinku täsäkin on nähty, niin jotka tässä on ollu pidempään vuoden tai puolitoista, niin alkavat olla sillä tavalla kypsiä, että uskaltavat ottaa haasteen vastaan,

että meillä ois tässä semmonen hyvä perhehdytys ja pohja sitten teatteriproduktiolle jatkossakin.”

Työntekijät kuvasivat, että näytelmäpajaan osallistuneet asiakkaat ovat olleet sitä mieltä, että teatteriprojektiin mukaan lähteminen kannatti. He ovat suositelleet mukaan lähtemistä jopa muille työpajan asiakkaille.

”Kovasti on kehuneet sitä, mihin ne on niinku ryhtyneet ja on kannustanu sitte, mitä on kuullu, että jos muillekki tulee samanlaisia mahdollisuuksia, niin kannattaa tarttua siihen.”

”Oli ihana kuulla yhden näyttelijän sanovan sitte muille, että oli niin hieno matka, että jos teille muilla on mahdollisuus joskus lähteä, niin lähtekää.”

Kaikki työntekijät kokivat teatteriprojektin soveltuvan työpajalle todella hyvin. He toivoivat, että vastaavanlaisen teatteriprojektin voisi sitoa työpajan vuosittaiseen toimintaan.

5.4 Huomioita tuleviin teatteriprojekteihin

Työntekijät. Teatteriprojektin esittely työpajalla ennen projektin aloittamista oli tärkeää osallistujien saamisen kannalta. Työpaja Upseerin henkilökunta näki, että tulevaisuudessa on helpompi kannustaa useampaa työpajan asiakasta lähtemään mukaan projektiin, kun pilottivaihe on ohitse ja on näyttöä siitä, että projekti onnistui ja sen vaikutukset osallistujiin olivat positiivisia.

”Tää on pilotti, niinku tätä tehään ekan kerran, niin jatkossa osaa ehkä paremmin motivoida ja tukea asiakasta ainaki kokeilemaan, et niinku kannustaa siihen, et niinku useempi uskaltais, et vois niinku rohkaista porukkaa vielä voimakkaammin. Et meillä on näyttää tulevaisuudessa, että eka kerta tuli valmiiks.”

Työntekijöiden haastatteluissa nousi esiin, että sopiva kesto teatteriprojektin toteuttamiselle olisi vuosi. Työntekijät kokivat projektin monipuolisena. Tämä oli tärkeä

ja positiivisena seikkana, koska työpajan toiminta on suunnattu työikäisille ihmisille. Projektin monipuolisuus mahdollistaa työntekijöiden mukaan myös sen, että mahdollisimman monelle löytyy sopivaa ja mieluisaa tekemistä projektin edetessä. Erilaisia mahdollisuuksia on näyttelemisen lisäksi muun muassa käsikirjoittaminen, mainostekstien tekeminen, tekniikka, valokuvaus, videokuvaukset, lavastus, puvustus, tarpeiston hoitamista, yleisön tuolien laittamista sekä kahvion pitoa. Yhteinen tekeminen ja yhteinen päämäärä syventää yhteisöllisyyttä entisestään. Haastattelussa otettiin esille myös se, että projekti soveltuu myös monen ikäisille. Teatterin tekemiseen ei ole ala- tai yläikärajaa.

”Ilo huomata, että tämä sopii niinku monen ikäisille, ei oo väliä, että onko 18 vai 60. Kaiken ikäisillä voi itseluottamus kasvaa, kokemus siitä, että mä pärjään ja osaan ja onnistun, ku monet nykyaikana määritetään koulutuksen ja työpaikan kautta, niin tää on niinku uus tapa määrittää sitä onnistumista muilla mittareilla.”

”Monelle jutulle tekemistä, ei pelkkä esiintyminen.”

Koska kyseessä oli iso projekti, jossa oli monta liikkuvaa osaa järjestelmällisyys ja selkeä työnjako nousivat haastatteluissa esille tärkeinä seikkoina. Organisointia pidettiin myös tärkeänä elementtinä projektin onnistumisen kannalta.

”Vetäjälle tässä kohtaa kyllä kaikki pisteet, että olen hyvin vaikuttunut, kun kävit esittelemässä aikataulutukset ynnä muut, että oot kyllä todella taitavasti organisoinu tän ja osaltaan hellpottanu sitä näyttelijöiden tietä. ja sitä jotka tässä on ollu mukana: käsikirjoittajien ja puvustajien, lavastajien, äänimiesten ynnä muiden, ku sulla on niin hyvin hommat hanskassa tällä tavalla.”

Koettiin, että projektissa on tärkeää olla selkeät työnjaot. Tässä teatteriprojektissa opinnäytetyön ohjaaja huolehti kokonaiskuvasta sekä näytelmäpajan ja käsikirjoituspajan suunnittelusta ja toteutuksesta.

”Mun mielestän työnjaot oli selkeät kokonaisuutta ajatellen, jotka me muutkin osallistuttiin siihen. Se on tärkeätä, että työnjaot on hyvät ja porukalla

on silmää kattoo, että missä mitäkin tarvitaan. Mun mielestä se onnistu erittäin hyvin.”

Työntekijät olivat tukeneet projektin osallistujia muun muassa kuuntelemalla ja tukemalla osallistujia.

”Pidettiin semmoset lukuharjoitukset, että ne kävi läpi niitä repliikkejä.”

”... pystyi ketomaan, että jännittää ja tehtiin extratyötä jännityksen laukaisemiseksi ja rentoutumiseksi.”

Työntekijät olivat olleet tukena näytelmäpajassa mukana oleville asiakkaille muun muassa aikataulutamisessa. Harjoitukset olivat todella intensiivisiä, joten oli hyvä, että ohjaajat aikatauluttivat harjoituspäiviä yhdessä osallistujien kanssa.

”Semmonen, minkä oon huomannu niin pyrkii asiakkaan voimavarojen mukaan suunnitella, että niistä harjoituspäivistä ei tulis liian pitkiä, että asiakkaan voimien mukaan sitte keskittää sitä muuta ohjelmaa ja pajapäiviä.”

”Projekti, missä ei ainakaan menettäny mitään, vaan pikemminki sai tosi paljon ja tota mielenkiintoinen ja tota voimaannuttava, siisti prokkis ja niinku että kantsis, jos tulee mahdollisuus osallistua tämmöseen, niin kantsii. Suosittelen enemmän kuin erittäin lämpimästi.”

Osallistujat. Yksi näytelmäpajaan osallistuneista piti tärkeänä sitä huomiota, että esitys oli vain loppuhuipennus ja että teatteriprojekti on kokonaisuus, johon liittyy paljon muutakin. Hän piti tärkeänä, että harjoitukset valmistivat esiintyjät lavalle nousemiseen.

”Sehän oli se päätepiste, ku oltiin siellä lavalla, mutta koko tää matka oli mielenkiintoinen, ettei kannta mieltää sitä esiintymistä koko ajan, vaan niinkö siis koko tää juttu, että me oltiin siinä mukana, että se on vaan niinkö se huipentuma se esitys, mutta siinä on sitä kaikkee muuta mielenkiintosta matkan varrella. Niin, että tota, jos pelkää esiintymisiä, niin tässä niinku valmistettiin siihen tilanteeseen koko matkan, ettei tarvi niinkö kylmiltään mennä.”

5.5 Opinnäytetyöntekijän huomioita projektiin

Teatteriprojekti on laaja ja isotoinen. Toisaalta se on tarkoitus toteuttaa yhteistyönä työpajan kaikkien työntekijöiden ja kiinnostuneiden asiakkaiden kanssa. Tällöin työtaakka jakaantuu. Tämä estää liian suuren kuormituksen. Projekti vaatii aikaa ja osallistujia, joten siitä kannattaa informoida työpajalaisia huolellisesti. Tämän kautta mahdollisimman moni uskaltaa lähteä mukaan kohti yhteistä päämäärää.

Kokonaisuudessa suunnittelu, organisointi ja aikataulutus nousevat keskiöön. Tämä osa kannattaa tehdä huolella. Työnjako vaatii tarkkuutta ja selkeyttä. Projektin organisoiijalla on hyvä olla aikaisempaa kokemusta suurten kokonaisuuksien hallinnasta sekä taitoa organisoida päällekkäisiä asioita pitkäjänteisesti.

Projektin monipuolisuus mahdollistaa sen, että jokainen löytää varmasti jotain mielekästä tekemistä ja voi näin ollen osallistua yhteisen päämäärän saavuttamiseen. Tätä kautta mahdollisimman isolle joukolle ihmisiä muodostuu yhteinen päämäärä ja tavoite, jota kohti suunnata. Esityksissä kietoutuu yhteen monen ihmisen ja ryhmän panostus, jolloin yhteinen tavoite täyttyy. Tästä syntyy aivan erityinen yhteisöllisyyden kokemus.

Opinnäytetyöntekijä pitää tavoitteellisuutta ja esitykseen panostamista tärkeänä osana kuntoutumisen onnistumista. Se, että esitys harjoitellaan huolellisesti ja että siihen panostetaan kunnolla, on keskeistä. Ihmisten eteen nouseminen ilman huolellista harjoittelua voi aiheuttaa negatiivisen kokemuksen, jolloin onnistumisen kokemukset ja tätä kautta luultavimmin myös itsetunnon ja itseluottamuksen kasvu jää puuttumaan.

Näytelmäharjoituksiin on tärkeä muodostua rutiini. Tässä teatteriprojektissa näytelmäharjoituksiin muodostettiin rutiini, joka toi jatkuvuutta ja loi osaltaan turvallisen ympäristön. Ryhmäytymiseen kiinnitettiin alusta asti myös erityisen paljon huomiota. Jännitystä ja sen hallintaa käsiteltiin pitkin matkaa ja esityksiin valmistaututtiin alusta alkaen.

Ryhmä ja ryhmäytymisen tukeminen nousivat opinnäytetyöntekijän mielestä myös erittäin keskeiseen asemaan. Ryhmäytymistä tuettiin näytelmäharjoitusten alusta

esitysten loppuun saakka. Osallistujien tunnelmille, kokemuksille ja tunteille annettiin myös aikaa ja tilaa. Jokaisissa harjoituksissa istahdettiin ”fiilisrinkiin”, jossa jokainen osallistuja pääsi jakamaan tuntemuksiaan. Näytelmäpajaan osallistuvilla on tärkeää kertoa, että heiltä odotetaan sitoutumista ryhmään. Tämä on hyvä keskustella läpi ja luoda ryhmän kanssa yhteiset pelisäännöt, joita kaikki noudattavat.

5.6 Osallistujien kuulumiset lokakuussa 2018

Opinnäytetyön tekijä kysyi osallistujien ajatuksia vielä kerran raportin kokoamisvaiheessa lokakuussa 2018. Nämä haastattelut olivat lyhyitä kahdenkeskisiä jutteluhetkiä, joita ei nauhoitettu. Tätä vastoin havainnot kirjoitettiin ylös muistiinpanoina.

Ensimmäinen haastateltava sanoi, että projektin isoin vaikutin oli hänelle se, että hän näytti itselleen, että pystyi sitoutumaan projektiin. Tämän lisäksi hän kertoi, että teatteriprojekti aloitti itsetutkiskelun, joka on synnyttänyt erinäisiä oivalluksia, joista eräänä hän mainitsi sen, että on hyväksynyt oman keskeneräisyytensä ja haavoittuvuutensa. Tähän liittyi myös se, että hän kertoi oivaltaneensa, että kaikkea ei tarvitse osata. Jos ei osaa, voi opetella. Tämän lisäksi myös ryhmä oli muodostunut tärkeäksi yhteisöksi. Toinen haastateltava kertoi, että teatteriprojekti antoi laajalaisesti uutta näkökulmaa itsen ja omaan kyvykkyyteen toimia. Hän nosti esiin tiiviin yhteyden muihin ryhmän jäseniin, jolloin aiempi tuttuus oli muuttunut ystävyysuhteeksi. Tämä oli noussut suureksi voimavaraksi. Haastateltava kuvasi teatteriprojektia hyvin aktivoivaksi ja voimaannuttavaksi prosessiksi. Hän kuvasi, että oli ennen projektia vetäytynyt, mutta pystyy projektin vaikutuksesta olemaan nykyään läsnä tilanteissa omana itsenään.

Kolmas haastateltava kertoi, että teatteriprojekti tuli juuri oikeaan aikaan ja toimi sysäyksenä itsensä ilmaisussa laajemmin. Projekti oli tuottanut onnistumisen kokemuksia ja itsetunnon vahvistumista. Tämä oli saanut aikaan inspiroitumista. Yhdeksi lisäteemaksi haastateltavilla nousi näytelmän teeman eli häpeän käsitteleminen käsikirjoituksen kautta harjoitusten edetessä. Teatteriprojektin näytelmäpajaan osallistuneista neljästä näyttelijästä kolme jatkaa teatterin harrastamista harrastaja-teatterissa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli valmistaa teatteriesitys sosiaaliseen kuntoutukseen tähtäävällä työpajalla ja tutkia projektin edetessä, tuottaako se sosiaalista kuntoutusta näytelmäpajaan osallistuneille asiakkaille. Lisäksi projektin aikana oli tavoitteena selvittää, soveltuuko tämä uudelleenlaiseksi kuntoutusmenetelmäksi työpajatoimintaan. Tämän lisäksi kerättiin huomioita mahdollisiin tuleviin projekteihin. Idea opinnäytetyöhön lähti tekijänsä innosta yhdistää tavoitteellinen teatteriprojekti sosiaaliseen kuntoutukseen. Sosiaalinen kuntoutus, yhteisöllisyys sekä teatteri ja draama sisältävät paljon samoja elementtejä (ks. luku 3), joten oli perusteltua lähteä toteuttamaan kokonaisuutta ja tarkastella, voisiko työpajalla toteutettu yhteisöllinen teatteriprojekti tuottaa sosiaalista kuntoutusta.

Kaikkiin opinnäytetyössä esitettyihin tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset. Haastatteluissa nousi esiin, että teatteriprojekti vaikutti osallistujiin muun muassa luomalla onnistumisen kokemuksia, mikä tuotti puolestaan itsetunnon ja itseluottamuksen nousua. Projektiin sitoutuminen synnytti osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tämän lisäksi osallistuminen tuotti oivalluksia ja uusia taitoja.

Sosiaalihuoltolain (L 1301/2014) mukaan sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on osallisuuden edistäminen, syrjäytymisen torjuminen ja toimintakyvyn vahvistaminen. Voidaankin katsoa, että toiminta tähtää elämänhallintataitojen paranemiseen. Ryhmähaastatteluiden analysoinnin tuloksista käy ilmi, että teatteriprojektin vaikutukset osallistujiin täyttävät sekä sosiaalihuoltolain (L 1301/2014) (ks. luku 3.1) että Työpaja Upseerin määrittelemät (ks. luku 3.1.4) sosiaalisesta kuntoutuksesta. Lisäksi tulosten perusteella voidaan todeta, että teatteriprojekti soveltui menetelmäksi Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen ylläpitämälle Työpaja Upseerille.

Työpaja Upseerilla sosiaalinen kuntoutus on sekä yhteisöllisyyteen että toiminnallisuuteen perustuvaa (ks. 3.1.4). Raivion (2018, 114) mukaan toimintaan liittyvässä sosiaalisessa kuntoutuksessa tavoitteena on sosiaalisten taitojen osalta subjektiivisuuden ja toimijuuden vahvistuminen. Pyrkimyksenä on tukea tavoitteellisuutta, vastuullisuutta sekä suunnitelmallista toimintaa. Myös Valtioneuvoston (2017, 57)

julkaisemassa sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa todetaan, että toimintaa voidaan todeta kuntouttavaksi, jos se on tavoitteellista, sovittua ja suunnitelmallista. Päättävänä on edistää ihmisen mahdollisuuksia päästä vuorovaikutussuhteisiin, toimintoihin ja rakenteisiin.

Teatteriprojektin näytelmäpajassa vahvistettiin nimenomaan subjektiivisuutta ja toimijuutta. Tavoitteellisuus, vastuullisuus ja suunnitelmallisuus olivat vahvoja teemoja koko teatteriprojektin ajan. Isona yhteisenä tavoitteena oli valmis ja yhtenäinen esitys. Projektin edetessä vastassa oli useita pienempiä välitavoitteita esimerkiksi ryhmäytyminen sekä vuorosanojen ja koreografian oppiminen. Jokaisella näytelmäpajaan osallistuneella oli oma merkityksellinen roolinsa näytelmässä. Tavoitteeseen pääseminen vaati jokaiselta näytelmäpajaan osallistuneelta sitoutumista sekä vastuun ottamista ja sen loppuun asti kantamista. Projekti seurasi etukäteen tehtyä suunnitelmaa. Näytelmäpajaan osallistuvat harjoittelivat viiden kuukauden pituisen harjoituskauden aikana lukuisan määrän erilaisia vuorovaikutuksellisia draamaharjoitteita. Lopulta näytelmäpajaan osallistuneista neljästä ihmisestä kolme löysi sitä kautta uuden harrastuksen ja tätä kautta uuden yhteisön, johon liittyä.

Projektin edetessä kerättiin havaintoja mahdollisiin tuleviin projekteihin. Työntekijät nostivat esiin, että teatteriprojektin toteuttamiselle kannattaa varata tarpeeksi aikaa. Yhteisen tekemisen ja yhteisen päämäärän koettiin syventävän yhteisöllisyyttä ja vaikuttavan tätä kautta sosiaaliseen kuntoutumiseen. Positiivisena seikkana nähtiin se, että projekti on monipuolinen ja sopii kaiken ikäisille työpajalaisille. Työntekijät nostivat esiin myös järjestelmällisyyden, organisoinnin ja selkeän työnjaon tärkeyden. Tämän katsottiin olevan keskeistä projektin onnistumisen kannalta. Työntekijöiden roolina oli heidän kokemuksensa mukaan osallistujien tukeminen, juttelu ja reflektointi sekä aikatauluttaminen.

Opinnäytetyöntekijän havainnot olivat samansuuntaisia työntekijöiden havaintojen kanssa. Opinnäytetyöntekijän mielestä kokonaisuuden onnistuminen vaatii järjestelmällisyyttä, organisointia ja selkeää työnjakoa. Projektissa olisikin hyvä olla yksi pääorganisaattori, joka jakaa vastuualueet edelleen työntekijöiden ja pienempien ryhmien kesken. Tällöin suuri työtaakka jakaantuu useamman pienryhmän kesken.

Olisi suositeltavaa, että organisaattorilla olisi kokemusta suurten kokonaisuuksien pitkäjänteisestä organisoinnista. Onnistuneessa projektissa esitysvaiheessa kietoutuu yhteen monen yksilön ja ryhmän panostus. Opinnäytetyöntekijä pitää tärkeänä, että näytelmäpajaan osallistuvien kanssa luodaan yhteiset tavoitteet. Jokaiselle osallistujalle on tärkeä kertoa, että heiltä odotetaan sitoutumista projektiin.

Tämä opinnäytetyö oli käytännönläheinen ja vastasi osaltaan sosiaaalialalta nouseviin tutkimustarpeisiin. Sosiaalinen kuntoutus etsii vielä tuoreena ilmiönä määritelmää, muotoa ja tehokkaita menetelmiä. Opinnäytetyön kautta on löydettävissä monipuolinen menetelmä sosiaalista kuntoutusta tarjoaville työpajoille.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, tuottaako työpajalla toteutettu teatteriprojekti osallistujilleen (työikäisille mielenterveyskuntoutujille) sosiaalista kuntoutusta sekä soveltuuko tämänkaltainen teatteriprojekti menetelmäksi työpajalle. Teatteriesityksestä muodostettiin koko työpajan yhteinen projekti, jolloin mahdollisimman moni pääsi tähtäämään samaan tavoitteeseen yhteisönä. Opinnäytetyöntekijän ymmärrystä tutkittavien kokemuksista lisäsi kokemus teatteriprojektiin osallistumisesta aikaisemmin sekä ohjaajan että näyttelijän roolissa ja aikaisempi kokemus mielenterveyskuntoutujille suunnattujen ryhmien ohjaamisesta vertaistukea hyödyntäen.

Ennen projektin alkua Upseerilla järjestettiin esittelytilaisuudet, joiden tarkoitus oli avata sekä teatteriprojekti että siihen liittyvä tutkimus ja niiden kulku mahdollisimman tarkasti. Tämä mahdollisti sen, että osallistujat pystyivät tehdä osallistumispäätöksen tietäen, että osallistumalla teatteriprojektiin he osallistuvat samalla opinnäytetyöhön ja toisin päin. Tutkimuksen tiedonantajina toimi neljä osallistujaa sekä neljä työntekijää ja opinnäytetyöntekijä havainnoitsijoina.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista lähestymistapaa ja tulokset koottiin kahdelta neljän hengen ryhmältä. Molempia ryhmiä haastateltiin kolme kertaa, joten haastatteluita oli yhteensä kuusi. Haastattelut tehtiin syyskuun 2017 ja helmikuun 2018 välillä. Ryhmähaastatteluissa opinnäytetyöntekijä pyrki vaikuttamaan vastauksiin mahdollisimman vähän ja esittämään myös mahdollisimman avoimia ja vähän johdattelevia kysymyksiä. Tästä huolimatta edellä mainittu on saattanut vaikuttaa vastauksiin jonkin verran. Tärkeä huomio on kuitenkin se, että sekä työtekijöiden että opinnäytetyön tekijän havainnot puoltavat tuloksia.

Osallistujilta kysyttiin vielä lokakuussa 2018 ajatuksia projektin vaikutuksista. Tästä nousevat tulokset puoltavat aikaisemmin saatuja tuloksia. Opinnäytetyön tekijän havainnoinnin apuna toimi tutkimuspäiväkirja. Tulosten analysointimenetelmä on avattu kohta kohdalta ja tuloksissa on lisäksi käytetty mahdollisimman paljon viittauksia haastatteluun, jotta lukijan olisi mahdollista nähdä, mistä tulokset ovat tulleet ja miten johtopäätökset ovat syntyneet.

Opinnäytetyö on pyritty kirjoittamaan auki mahdollisimman läpinäkyvästi, jotta lukijan olisi helppo seurata tutkimuksen etenemistä tarkasti. Teatteriprojekti avattiin tutkimuksen toteutusta käsittelevässä luvussa yhtenä menetelmänä (ks. luku 4.3.1), mutta sen eri vaiheisiin ei kuitenkaan voitu syventyä raportissa seikkaperäisesti, jotta työmäärä pysyi kohtuullisena.

Tässä opinnäytetyössä tehdyn tutkimuksen tulokset osoittivat, että teatteriprojektin tuotti sosiaalista kuntoutusta. Tästä huolimatta tämän selvityksen perusteella ei voida kuitenkaan tehdä yleistäviä johtopäätöksiä siitä, tuottaako teatteriprojektin valmistaminen sosiaalista kuntoutusta työikäisille mielenterveyskuntoutujille muissa yhteyksissä. Opinnäytetyön luotettavuutta heikentää kohderyhmän pienuus. Tutkimukseen osallistui vain neljä henkilöä osallistujina sekä neljä työntekijää sekä opinnäytetyöntekijä havainnoitsijoina. Tämän vuoksi tutkimustuloksia ei voida suoraan yleistää. Koska kyseessä on tapaustutkimus, on kuitenkin yhdenkin osallistujan kuntoutuminen tai yksittäisen taidon kehittyminen erittäin merkityksellistä. Tässä tapauksessa kaikki osallistujat pääsivät merkittävästi eteenpäin omassa kuntoutumisessaan.

Tutkimus suoritettiin rehellisesti, tarkasti ja huolellisesti. Haastatteluiden tulokset tallennettiin nauhurilla ja aineistot litteroitiin mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen. Tiedonhankinnassa noudatettiin eettisiä menetelmiä ja työn raportissa viittaukset muiden töihin tehtiin tarkasti ja huolellisesti. Tutkimusaineistoja käytettiin vain tähän tutkimukseen ja ne hävitetään tutkimuksen päättyttyä. Tutkimuksessa ei käytetä osallistujia paljastavia yksilöityjä tunnisteita, mutta opinnäytetyössä tuodaan esiin yhteistyö Työpaja Upseerin kanssa, joten henkilökunta tulee näin mahdolliseksi tunnistaa. Teatteriesitys on esitetty yleisölle, joten tutkittaville ei tämän vuoksi voida luvata täyttä tunnistamattomuutta. Opinnäytetyön raportin liitteistä löytyvästä lehdistötiedotteesta ja mainoksesta on poistettu osallistujien nimet.

Tässä opinnäytetyössä noudatettiin sosiaalialan ammattieettisiä periaatteita projektin jokaisessa vaiheessa. Osallistujien tunteet ja kokemukset pyrittiin huomioimaan mahdollisimman tasa-arvoisesti ja yksilöllisesti. Jokaiseen itsemääräämisoikeutta

kunnioitettiin ja kaikki otettiin huomioon yksilöinä. Vahvuuksia huomioitiin jakamalla roolit osallistujien vahvuusalueidensa mukaisesti. Projektilla pyrittiin tuottamaan ennen kaikkea voimaantumisen kokemuksia.

Opinnäytetyöntekijän toimiminen sekä teatteriprojektin ohjaajana että tutkimusosuuden suorittajana: haastattelijana ja analysoijana, voi vaikuttaa osaltaan opinnäytetyön luotettavuuteen. Tämä otettiin huomioon kuitenkin jo suunnitteluvaiheessa. Luotettavuuteen vaikuttaa osaltaan myös se, että opinnäytetyöntekijällä oli vahva usko teatteriprojektin toimivuuteen kyseisessä kontekstissa. Opinnäytetyöntekijä kiinnitti tähän erityistä huomiota ja pyrki mahdollisimman suureen objektiivisuuteen.

Tässä opinnäytetyössä osoitettiin, että tässä tapauksessa kaikki neljä kuntoutujaa pääsivät eteenpäin omassa kuntoutumisessaan. Kuitenkin suhteellisen pieni osallistujamäärä estää tulosten suoran yleistettävyyden. Seuraava tutkimus voisikin pyrkiä tulosten yleistettävyyteen samankaltaisella, mutta suuremmalla tutkittavien joukolla. Tämän kautta pystyttäisiin mahdollisesti saamaan tuloksiin yleistettävyyttä.

Myös mahdollisten negatiivisten vaikutusten tutkiminen voisi olla hedelmällistä, jotta toimintaa voitaisiin kehittää edelleen. Tämän ohella myös positiivisten ja negatiivisten vaikutusmekanismien tutkiminen voisi edesauttaa niin ikään menetelmän kehittymistä sosiaalisen kuntoutuksen välineeksi. Tämä vaatisi tutkimukselta suurempia otoksia ja niiden vielä seikkaperäisempää ja ajaltaan pidempää tutkimista.

Jatkossa tutkimusaiheeksi voisi valita myös samankaltaisesta asetelmasta muiden työpajojen, kuten esimerkiksi käsikirjoitustyöpajan vaikutusten tutkimista. Tässä käsikirjoituspajan vaikutusten tutkiminen jätettiin ajallisten resurssien takia pois. Näytelmäpajan osallistajat antoivat kuitenkin palautetta siitä, että teksti auttoi heitä käsittelemään häpeää tunteena. Tässä opinnäytetyössä käsikirjoituspajat sisälsivät pureutumista aiheeseen monesta näkökulmasta. Pajassa käytiinkin pitkälle vietyä keskustelua häpeästä tunteena sekä sen vaikutuksista, eduista ja haitoista. Aiheen tutkimisessa käytettiin apuna kortteja, videoita ja kirjallisia lähteitä.

Tässä opinnäytetyössä keskeinen tavoite oli luoda projektiin osallistuville työpajalaisille hieno yhteisöllinen kokemus, jossa suuri joukko pyrkii samaan tavoitteeseen. Pohdittavaksi jää, sopiiko tämän tyyliin luovaan projektiin tutkimus. Tuotataako tutkimus relevantteja vastauksia, kun aiheena on ihmisuus, sosiaalinen kuntoutuminen ja teatteri.

LÄHTEET

Animbon, P. 2017. Therapeutic theater: an experience from mental health clinic in Yaundè-Cameroon. *Journal Arts & Health. An international Journal for Research Policy and Practice*. Volume 9/2017. Viitattu 20.10.2018. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17533015.2017.1296007?scroll=top&needAccess=true>

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 179-203. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle*, 26-44. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Heikkinen, A. 2007. Toimintatutkimus – Toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. 196-211. Toim. Aaltola, J. & Valli R. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Helminen, J. 2016. Sosiaaliohjauksen lähtökohtia ja käytäntöjä. Teoksessa *Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä*, 14-27. Toim. Helminen, J. Helsinki. Edita Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. uud. painos. Helsinki. Tammi.

Hämeen-Anttila, L. 2017. Sosiaalihuoltolaki asiakkaiden tarpeiden jäsentäjänä. Teoksessa *Sosiaalityön käsikirja*, 199-207. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Helsinki. Tietosanoma Oy.

Hyväri, S. & Nylund, M. 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*, 29-47. Toim. Vuokkila-Oikkonen, P. Helsinki. Kustanneosakeyhtiö Tammi.

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5. uudistettu painos. Helsinki. WSOY Pro Oy.

Karjalainen, P. 2016. Sosiaalityön uusi asento: paikka, rooli ja orientaatio. Tutkimuksen loppuraportissa *Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa*, 119-136. Tampere. Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Karjalainen, J. & Raivio H. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Toim. Era, T. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 156. Viitattu 23.9.2018.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAI-SUJA1562013_web.pdf

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällönanalyysi. *Hoitotiede* 11, no 11/99. 3–12.

Laitinen, L. 2017. Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Kirjallisuuskatsaus. Viitattu 23.9.2018. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf>

L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 14.9.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp447298608>

Lähteinen, M. & Hämeen-Anttila, L. 2017. Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa *Sosiaalityön käsikirja*, 48–93. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Helsinki. Tietosanoma Oy.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nieminen, A. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet. Teoksessa *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia*, 10–24. Toim. Kostilainen, H. & Nieminen, A. Tampere. Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Pohjola, A. 2015. Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä. Teoksessa *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä*, 15–34. Toim. Väyrynen, S., Kostamo-Pääkkö, K. & Ojaniemi, P. Rovaniemi. United Press Global.

Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys 2018. Työpaja Upseeri. Palvelut. Työpaja Upseeri. Viitattu 14.8.2018. <http://pspy.fi/tyopaja-upseeri/>

Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys 2018 b. Yhdistyksen toimintakertomus. Viitattu 17.9.2018. <http://pspy.fi/wp-content/uploads/2018/05/yhdistyksen-toimintakertomus2017.pdf>

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2010. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*, 189–198. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Saloviita, T. 2010. Kokeellinen tapaustutkimus. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*, 200–212. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Sayed, T. 2016. Sosiaaliohjaus mielenterveystyössä. Teoksessa *Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä*, 129–143. Toim. Helminen, J. Helsinki. Edita Oy.

Sonkkila, T. 2008. Draama. Teoksessa Vuorovaikutuksellinen tukeminen, 339–349. Toim. Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. Helsinki. WSOY.

Talentia. Työelämä. Ammattietiikka. Ammattieettiset ohjeet 2017. Viitattu 20.8.2017. http://www.talentia.fi/tyoelama/ammattietiikka/ammattieettiset_ohjeet

THL 2018. Aiheet. Mielensterveys. Mielensterveyden edistäminen. Positiivinen mielensterveys. Viitattu 23.9.2018. <https://thl.fi/fi/web/mielensterveys/mielensterveyden-edistaminen/positiivinen-mielensterveys>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Kustanneosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 20.8.2017. <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Raivio, H. 2018. Sosiaalinen kuntoutus voimavaraistamisena – toivon ja muutoksen näkökulma. Teoksessa Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia, 97–117. Toim. Kostilainen, H. & Nieminen, A. Tampere. Diakonia Ammattikorkeakoulu.

Vaasan kaupunki 2018. Koe Vaasa. Kulttuuri. Kulttuuripalvelut. Viitattu 16.9.2018. <https://www.vaasa.fi/kulttuuripalvelut>

Valtioneuvosto 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisut. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010–2014 loppuraportti. Viitattu 7.10.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/70355>

Valtioneuvosto 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisut. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Viitattu 5.10.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80391>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilén M., Leppämäki P., Ekström L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Porvoo. WSOY.

Vuokila-Oikkonen, P. & Keskitalo, E. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen voimavara- ja ratkaisukeskeiset menetelmät. Teoksessa Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia, 164–176. Toim. Kostilainen, H. & Nieminen, A. Tampere. Diakonia Ammattikorkeakoulu.

LIITE 1

Haastattelukysymykset osallistujille

Ensimmäinen haastattelu:

1. Miten uskot/toivot projektin vaikuttavan sinuun?

Toinen haastattelu:

2. Minkälaista on ollut osallistua projektiin (miten se on vaikuttanut sinuun, mitä oivalluksia projekti on synnyttänyt)?

Kolmas haastattelu:

3. Miten projekti on vaikuttanut sinuun (mitä oivalluksia projekti on synnyttänyt, mikä on ollut mieluisaa, mikä ei ole ollut mieluisaa)?
4. Mitä olet projektin aikana mahdollisesti oppinut itsestäsi?
5. Miten kuvailisit projektia ulkopuoliselle?

LIITE 2

Haastattelukysymykset henkilökunnalle

Ensimmäinen haastattelu:

1. Miten uskot projektin vaikuttavan osallistujiin?
2. Mitä sinun tulee huomioida projektissa työntekijänä?

Toinen haastattelu:

3. Mitä ajatuksia projekti on tuonut sinulle tähän mennessä työntekijänä?
4. Onko tähän mennessä ilmennyt oivalluksia, joita pyrit huomioimaan projektissa?
5. Miten projekti on mahdollisesti vaikuttanut osallistujiin tähän mennessä?

Kolmas haastattelu:

6. Miten projekti on mahdollisesti vaikuttanut osallistujiin?
7. Mitä ajatuksia ja kokemuksia projekti toi sinulle työntekijänä?

LIITE 3

MAINOS ESITYKSISTÄ

CAFÉ SHAME

”Häpeä on tunne, joka saa sut määrittämään ittes sairauden, virheiden ja tekojen kautta, vaikka oikeesti sä oot ainutlaatunen, arvokas sinä. Arvokas ihan vaan sinuna, vaikka et tekis mitään tai tekisit kaiken, vaikka olisit millainen tahansa tai millasessa tilassa tahansa. Miks tän muistaminen on niin vaikeeta?”

Café Shame on puolen tunnin mittainen työryhmäkäsikirjoituksena syntynyt näytelmä häpeästä ja ihmisyydestä. Näytelmä pohtii, mitä häpeä oikeastaan on, ja kuinka se syntyy? Kannattaako sitä kuunnella ja mitä tapahtuu, jos se saa valtaa? Kuka meistä loppujen lopuksi on normaali ja mikä on arvokkuuden mitta?

Esitykset Kulttuuritalo Fannyssa (Kulttuuritalo Fanny, Kirkkopuistikko 34, 65100 Vaasa)

5.2 klo.12 Kutsunäytös yhdistyksen asiakkaille ja yhteistyötahoille

Ilmoittautuminen xx.xx@vaasansospsyk.fi

8.2 klo.13 Kutsunäytös sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoille

Ilmoittautuminen xx.xx@gmail.com

13.2 klo.18 Avoin näytös: Café Shame ja Honky Tonk Renegades, pääsymaksu 5 €

Lippujen varaus osoitteesta xx.xx@gmail.com

Käsikirjoitus: Osallistuja, Osallistuja ja muu työryhmä

Ohjaus: Hanna Jakobsson

Näyttelijät: Osallistuja, Osallistuja, Osallistuja ja Osallistuja

Lavastus: Kulttuuripajalaiset

Puvustus: Kulttuuripajalaiset

Tekniikka: Osallistuja

Yhteistyössä:

Työpaja Upseeri
Läntinen Kasarmintori 6
65100 VAASA
xx.xx@gmail.com
<http://pspy.fi/tyopaja-upseeri/>

Kutsu lehdistötilaisuuteen 1(2)
22.2.2018

Toivotamme teidät lämpimästi tervetulleeksi **lehdistötilaisuuteen keskiviikkona 31.1.2018 klo.10.30** Työpaja Upseerille osoitteeseen Läntinen Kasarmintori 6 (entiset Upseerikerhon tilat). Tilaisuuden jälkeen tarjoamme teille lounaan.

Café Shame saa pian ensi-iltansa. Näytelmä käsittelee häpeää ja on syntynyt osana Hanna Jakobssonin sosionomiopintoihin liittyvää opinnäytetyötä. Opinnäytteessä tutkitaan, vaikuttaako näytelmän valmistaminen osallistujien sosiaaliseen kuntoutumiseen ja sopiiko tällainen projekti työpajatoimintaan. Paikalla lehdistötilaisuudessa ovat ohjaaja, näyttelijät sekä muutama käsikirjoitustiimin jäsen. Tämän lisäksi mukana on Upseerin bändiä, Honky Tonk Renegades, luotsaava Marko Perälä.

Näytelmä

”Häpeä on tunne, joka saa sut määrittämään ittes sairauden, virheiden ja tekojen kautta, vaikka oikeesti sä oot ainutlaatunen, arvokas sinä. Arvokas ihan vaan sinuna, vaikka et tekis mitään tai tekisit kaiken, vaikka olisit millanen tahansa tai millasessa tilassa tahansa. Miks tän muistaminen on niin vaikeeta?”

Cafè Shame on puolen tunnin mittainen työryhmäkäsikirjoituksena syntynyt näytelmä häpeästä ja ihmisyydestä. Näytelmä pohtii, mitä häpeä oikeastaan on, ja kuinka se syntyy? Kannattaako sitä kuunnella ja mitä tapahtuu, jos se saa valtaa? Kuka meistä loppujen lopuksi on normaali ja mikä on arvokkuuden mitta?

2(2)

Esityspäivät

ma 5.2 klo.12 Yksityisnäytös yhdistyksen asiakkaille ja yhteistyötahoille
to 8.2 klo.13 Yksityisnäytös sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoille
ti 13.2 klo.18 Café Shame ja Honky Tonk Renegades

Liput

5€, lippuvaraukset sähköpostilla hannamaria.jakobsson@gmail.com

Työryhmä

Käsikirjoitus: Osallistuja, Osallistuja ja muu työryhmä
Ohjaus, käsikirjoituksen koonti ja koreografia: Hanna Jakobsson
Lavastus, puvustus ja tarpeisto: Kulttuuripajalaiset
Tekniikka:

Rooleissa:

Mette – Osallistuja 1

Teemu ja kaveri – Osallistuja 2

Hugo ja häpeä – Osallistuja 3

Leena – Osallistuja 4

Lämpimästi tervetuloa!

Ystävällisin terveisin

Hanna Jakobsson

Sosionomiopiskelija/ohjaaja

Yhteistyössä:

LIITE 5

Sosiaalinen kuntoutus vs. teatteriprojektin koetut ja havaitut vaikutukset

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN MÄÄRITELMÄ	PSPY:N MÄÄRITELMÄ SOSIAALISESTA KUNTOUTUKSESTA	OSALLISTUJIEKOKEMAT VAIKUTUKSET	TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMAT VAIKUTUKSET
Osallisuuden edistäminen 3.1.3	Yhteisöllisyys 3.1.4	Ryhmä 5.2.4	Ryhmätyöskentely 5.2.5
Syrjäytymisen torjuminen 3.1.2	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen 3.1.4	Luottamus ryhmään 5.2.4	Yhteisöllisyys 5.2.4
Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen 3.1.1	Rohkaistuminen 3.1.4	Rohkeuden nousu 5.2.4 Itsevarmuuden nousu 5.2.1 Läsnäolo 5.2.4	Rohkaistuminen 5.2.2
	Vastuun ottaminen 3.1.4	Sitoutuminen 5.2.3 Vastuullisuus 5.2.3	Sitoutuminen 5.2.3 Vastuullisuus 5.2.3
	Itseluottamuksen lisääntyminen 3.1.4	Itseluottamuksen nousu 5.2.1 Itsetunnon nousu 5.2.2	Itseluottamuksen nousu 5.2.5 Itsetunnon nousu 5.2.2
	Uusien taitojen oppiminen 3.1.4	Itsensä ylittäminen 5.2.1 Esiintyminen 5.2.1	Itsensä ylittäminen 5.2.1 Esiintyminen 5.2.1
		Voimaantuminen 5.2.4	Muutosten sietäminen ja hyväksyminen 5.2.4
	Tavoitteellisuus 3.1.4	Tavoitteellisuus	Tavoitteellisuus 5.2.4